

MENSILE.
Conto corrente con la Posta.

ETO III. TRST, NOVEMBRA 1927. ŠT. 11.

VSEBINA 11. ŠTEVILKE:

France Bevk: POVEST O GROFU, KI SO GA UŠI SNEDLE.	Stran 345
Aleksander Sjerg. Puškin: DESETA ZAPOVED. (Prev. Jos. Jurca.)	351
Iva Breščakova: VELIKODUŠNOST GOSPE JULIJANE.	352
Drago Gervais: DON KIHOTI, HAMLETI I PANCA.	356
Janko Samec: ODHOD.	360

Količek za otroke

Bu-ci-bu postane kralj. — Večni popotnik. — Radivoj Rehar: Rožiček. — Kmet in ciganka. — Kako se je Džuha s tatom pomenil. — Radivoj Rehar: Zabava. — Dober računar. — Lešniki.	364
---	-----

Znanost in vzgoja:

Prof. F. Peric: ŽIVLJENJSKI USTROJ OSEBE. 7. Rastlina, žival — človek, oseba.	365
J. K.: FRAN LEVSTIK	370
Boris V.: NA ŠKRBINO	373

Listek:

PRIRODA: Kako daleč odmeva glas. Izumiranje metuljev. — OBRAZI: Emile Zola. — DRAMA: Drama Indijcev. Dramatika Egipčanov. — ODMEVI: Fr. Rogos v Pragi. — NAŠE SLIKE: Zapuščeni grobovi. — ZAPISKI: Literatura sovjetske dobe. Ruski Zvon. Slavistične študije v Italiji. Roman o Krištofu Kolumbu itd. — BRSTJE in SMEŠNICE. — SLIKE: Milko Bambič: Lepa Vida (str. 352). — Albert Sirk: Karlo Kocjančič (str. 356.) — Josip Bužan: Starček (str. 372). — Sedlo Prevala na Kaninu (str. 373). — Vseh vernih duš dan 1927 na goriškem pokopališču (str. 375). — Nagrobnik pisatelja Frana Erjavca (str. 378). — NA PLATNICAH: Uganke in Šah.

Rešitev ugank iz 10. štev.:

Premikalnica: šolar, misel, obroč, pelin, pilot, koren, Nande, labod, šelin, oglas, bolha, Priam, mumps: Širite Naš glas!

Skrivalnica: Obleka ne dela človeka.

Pravilno so rešili obe uganki: Milko Lupinc, Praproč; Živko Tomišić, Štomaž; Vera Perlotova, Rojan; Milka Žiberna, Štorje; Ivan Rejec, Zabčje pri Tolminu; Anka Kinkela, Rukavac.

Izžreban ni bil nihče, ker se nagrade ne smejo več razdeljevati. Oblast nas je opozorila, da to ni več dovoljeno glasom sklepa sindikata izdajateljev listov.

Kdor ima še prvo številko letošnjega „Našega glasa“ in je ne rabi več, je naprošen, da jo proti odškodnini odstopi upravništvu.

Ali ste poravnali naročnino?

N A Š G L A S

France Bevk:

Povest o grofu, ki so ga uši snedle.

Prvi dovtip, ki ga je hotel napraviti grof s kmeti, je bil ta, da je ukazal sprva postaviti same znane kmečke jedi na mizo. Prvo je bilo kislo zelje; Poljubinjeci so nekoliko krivo pogledali in zrlí, kako bodo naredili grof in drugi. Grof ni vzel te jedi, tako tudi pisar in oskrbnik ne, le Anton ni delal izjeme.

Kmetje niso vedeli, ali naj molijo ali ne; ko so nekoliko počakali in jih je grof podvizzal k jedi, se je opogumil Jermol, se prekrizal in molil po tiho, za njim so molili tudi drugi. Očenaši so bili nekoliko krajši.

«Ali pri vas vsi molite pred jedjo?» je vprašal grof.

Pisar je tolmačil besede.

«Ne,» je odgovoril Jermol. «Mačka ne; drugi pa vsi.»

Poljubinjeci so se smejali; slednjič se je smejal tudi grof. Le oskrbnik je komaj zganil z ustnicami.

Za zeljem je prišel na mizo fižol, za fižolom močnik. Nalili so jim vina. Poljubinjeci so bili zadovoljni, zakaj vse jedi so bile pripravljene okusnejše kot doma.

Grof je dvignil čašo in napil.

«Na vaše zdravje! Bodimo prijatelji! Vedite, da jaz vas ljubim v isti meri kot vi mene. Sovrašтво mora izginiti! Vsi smo eno! Podložniki morajo držati z gosposko, gosposka mora podpirati podložnike. Beseda je danes prosta. Vsakdo lahko govori, kar ima na srcu, dobro ali slabo. Med prijatelji ni zamere.»

Kmetje so pili in se režali. Le Jermol je gledal nekam nevoljno in razmišljal, katera zvijača tiči za grofovimi besedami.

Ko so bili kmetje že siti do vrha, so prišle nove jedi. Tako ne- navadne in gosposke so bile, da kmetje niso vedeli, kaj naj ž njimi naredijo. Na veliko grofovo prigovarjanje so jih jedli, ko so videli, da je segel tudi grof po njih in gledé načina njih uživanja niso bili v zadregi.

Grof je dvignil kupico: «Vivat!» in pil; tedaj so pili tudi oni.

Povžili so zadnjo jed, da so jedva mogli dihati. Miza je bila prazna, le bel kruh je ostal na nji. Kupice so dobile večji prostor in vrči so z lahkoto plesali med njimi.

Zabava se ni razvnela. Poljubinjecem je bilo pretuje, pretesno v tej družbi. Iz sitosti in iz pijače je notranja zadovoljnost rastla, toda v vnanji izraz ni hotela.

Grof je vpraševal in bęsedičil, a je dobival zelo kratke odgovore. Če je grof govoril s pisarjem ali Antonom latinsko, so prišpičili ušesa.

«O nas govore,» so dejali med sabo.

«Ali smo preveč pojedli?»

«Morda preveč pijemo...»

Grof pa je znova silil k pijači. «Bodimo veseli,» so si mislili Poljubinjeci. Če tudi jih na koncu dobimo po podplatih, siti smo pa le in grof bo imel škodo.»

Grof se je obrnil do scholarja:

«Jaz še ničesar ne slišim.»

«Ni še prišel čas,» je odgovoril Anton.

Scholar se je dvignil, spregovoril par bodrilnih besed kmetom in jih pozval, naj izpijejo kupe do dna.

Poljubinjeci so radi ubogali.

«Zastavim vam uganko,» je spregovoril Anton znova. «Ne seje in ne žanje, vendar ga ljubi Bog živi — kaj je to?»

Uganka je prinesla nekaj življenja v družbo. Možgani so začeli razmišljati. Iz vina so vstajale predstave. Težko je bilo ugi-bati, ko ni bilo mogoče držati misli v pravem redu.

Pa se je oglasil Katarušč in iztegnil roko, kakor da se boji, da ga kdo ne prehití:

«Ptice pod nebom.»

«Ah!» se je zavzel grof, ko so mu odgovor razložili; ni se bil spomnil na to.

«Napačno!» je dejal scholar. «Ali se nihče ne spomni?»

Vsi so gledali napeto vanj.

«Tolminski grof je to,» je vrgel Anton strelico med kmete.

Poljubinjecem je ta odgovor tako neizmerno ugajal, da so se zviјali od smeha.

Grof je postal nekoliko mračen, a se ni smel jeziti. Gledal je v kupico in mislil svojo...

Čez nekaj časa se je oglasil:

Zastavim vam uganko jaz. Poslušajte: Cela tropa jih je, cela kopa, da bi se nobenega ne bali, a jih en sam lahko tepe?»

Poljubinjeci so razmišljali; scholar je uganil hudobijo, zato je zresnil obraz. Grof je stopil pisarju na nogo.

«To so ovce,» se je oglasil Leban.

Grof je zanikal.

«V prenešenem pomenu,» se je oglasil pisar po latinsko.

Kmetje so se spogledali misleč, da ta latinska beseda skriva pravi pomen uganke. Ugibali so znova; nazadnje je dejal Bekč:

«To so voli.»

Grof ni mogel čakati, da bi kdo uganil pravo; izbruhnil je:

«To ste vi, kmetje!»

Nato se je krohotal. Smejala sta se tudi pisar in oskrbnik. Le scholar se ni smejal. Gledal je obraze Poljubinjev, ki so se smejali napol, iz vljudnosti do grofa, ki se je neizrečeno zabaval.

Ta uganke je za hip ugasnila dobro voljo. Treba je bilo znova prižgati. To je občutil tudi grof. Iskal je besedo in ponujal pijačo.

Iz zadrege ga je rešil Jermol, ki se je oglasil:

«Bom pa še jaz zastavil uganke.»

«Bravo!» je vpil grof.

«Zjutraj na polje s kožo in kostmi, zvečer samo s kožo s polja — kaj pa je to?»

Nihče ni mogel uganiti. Grof se je nagnil do pisarja, nato do Antona. Nastala je hipna tišina.

Uganke je moral obrazložiti Jermol.

«To je vol, ki gre na grofovo njivo orat.»

Uganke je bila bridka kakor grofova. Zdajci so se smejali kmetje, grof se je držal kisle.

Bilo je vse zaman. Tu sta sedela dva popolnoma različna svetova pri eni mizi. Nista se mogla zabavati. Kar je bilo enemu sladko, je bilo drugemu grenko. Kar je bilo enemu veselo, je bilo drugemu žalostno. Grof je pošepnil pisarju nekaj na uho; ta je dejal:

«Vam, Poljubinji, se dobro godi.»

«Danes res dobro,» je dejal Špehajne.

«Vedno se vam dobro godi. Kaj hočete imeti boljšega gospoda, nego ga imate?»

Poljubinji so bili že vinjeni, a so opazili past, ki je bila s temi besedami nastavljena. Če rečejo, da ne, bo po njih, če pritrdijo, se bo resnica jokala. Uganke so jih bile toliko razgibale, da so se upali odgovoriti.

«Danes je dober. Da bi bil vedno tak, bi bilo dobro.»

«Vivat!» je dvignil grof kupo. «To me veseli.»

«Kaj vam ni bilo vedno dobro?» je vprašal pisar. «Danes lahko poveste...»

Kmetje so se gledali, vino jim je šumelo v glavi. Ko so videli Antona, ki jim je kimal z glavo, naj govoré, so se opogumili.

«Vedno ni bilo tako, vaša gnada, da bi vam priželeli vse dobro. Ko pride solnce, človek na pol pozabi, da je toča pobila.»

«Dobro priželeli?» je pogledal grof nečaka. «Pa povejte mi, kaj ste mi vsega priželeli. Nič se vam ne zgodi. Zdaj smo vsi v vinu, ko bomo trezni, itak ne bomo nič več vedeli.»

Poljubinjeci so razmišljali in znova uprli oči v Antona, ki so mu največ zaupali. Ko jim je ta dajal znamenja, naj govoré, so se zganili.

«Pa dobro,» je spregovoril Čeber. «Brez zamere. Jaz sem vam večkrat tako priželel, vaša gnada, da bi bili moj vol in bi hodil z vami na vaše polje orat.»

Poljubinjeci so se tiho smejali, glasno se niso upali. Slutili pa so že, da se pod grofovimi nasmehom skriva nekaj drugega, zakaj oči so bliskale.

«In jaz,» se je oglasil Smolč, «sem vam želel, da bi vas hudič živega v pekel odnesel.»

«Haha! Še sem tu,» se je skrohotal grof.

«Jaz pa,» je dejal Klančar, «da bi se z gradom vred v tla pogreznil in bi še trava ne rastla tam, kjer je prej stal.»

«In jaz, da bi se spremenili v žabo, ki bi jo živo odril in pustil na solncu, da pogine...»

Tako so Poljubinjeci zapovrstjo povedali vsak svojo željo. Bila je ena gorostasnejša od druge.

Grof je bledel, si grizel ustnice, se krohotal, rekel katero vmes, v dno duše pa je bil tako razjarjen, da bi pljunil žolč in pogazil te ljudi ko gosenice. Vedel je, da ga ne ljubijo, ni pa mislil, da ga tako zelo sovražijo. Držal pa je dano besedo in požrl vse do zadnjega.

«Bravo!» je dejal. «Vivat!» je vpil s kupo v roki, da je skril jezo in zadrego.

Z očmi je vjel Jermola; ta je gledal strmo izpod čela in ni povedal svoje želje. Kakor da se boji zahrbtnega namena, je spregovoril grof:

«In ti? Ti nisi povedal, kaj si mi želel?»

«Ne,» je dejal ta.

«Anti nisi edini, ki mi želiš dobro?»

«Ne. Pa vendar ne povem.»

To je grofa malo jezilo, a je pozabil. Nagnil se je k Antonu in dejal:

«Zdaj pridem jaz na vrsto.»

Ukazal je naliti in dvignil kupo:

«Grdó ste mi privoščili, vse vam odpustim. Toda — čisto brez kazni je ne odnesete. Pijte krepko z menoj, ne samo pokušati!»

Poljubinjeci so pili ko gobe, grof je samo pokušal. Jermol ni dvignil kozarca.

«Meni ni treba kazni, ker nisem odprl ust,» je dejal.

Grof se je ugriznil v ustnice.

Kmetje so postali zgovorni. Nagovarjali so drug drugega in stavili posamezna vprašanja tudi grofu.

Ko je ta mislil, da je prišla prava ura zanj, je vprašal:

«Poljubinji! Kako pravite travnikom, ki leže med vasjo in cesto?»

Poljubinji so se sprva spogledali. «Dobrave,» so odgovorili na to.

«Ah, Dobrave; krasni travniki so to!»

«Mhm!» so pritrdjevali kmetje; dobro jim je delo, da je kdo hvalil njih svet.

Jermol je koj spoznal, da se grofu sline cede po tem svetu, a je molčal.

«In vendar,» je nadaljeval grof, «je boljše, ne imeti teh travnikov in živeti v miru. A? In sedeti za obloženo mizo in jesti in piti — kaj?»

Kmetje so mu pritrdjevali iz vina. Že so skoraj zamenjavali svoje travnike z grofom in grofa s svojimi travniki. Nekaterim se je že zdelo, da vidijo dva grofa pred svojimi očmi; drugim jih je plavala kar cela četa pred očmi. Vendar pa so slišali besede in so jih razumeli; tudi odgovarjali so pravilno, le jecljali so.

«Če je boljše živeti v miru,» je igral satanski smeh okrog grofovih ust, «dajte mi travnike. Vedno bom z vami tako kot danes.»

Poljubinji so se spogledali. Bili so iz pijače res da podvojeni, ali morali so vprašati drug drugega za svet. Bilo jim je nekoliko težko ta dan ne ustreči grofu, ko se je pokazal tako dobrega. Poleg tega, Bog sam ve, kaj jim stori, če mu prošnjo odrečejo.

Grof je spoznal neodločnost kmetov, ki se je nagibala v njegovo dobro, zato je pihal dalje.

«Poleg tega vam bom dal dve kosili na leto. Dve grofovski kosili...»

Kmetje so se znova spogledali.

Saj travnikov itak ne rabite. Ko odračunate desetino, vam malo ostane in še tisto vam čez zimo segnije in še poizgubi. Jaz pa vam bom dovolil pašnjo v jeseni po tolminski gmajni.»

Zdajci so se Poljubinji spogledali v tretjič; eden izmed njih se je celo popraskal za ušesi. Videli so se že v naprej, kako sedijo za grofovo mizo vsako leto dvakrat in jedó in pijejo in kako na jezo Tolminec pasejo svojo živino po tolminski gmajni.

«Pisar,» je vzkliknil grof. «Prinesi papir; podkrižali bodo, če so zadovoljni.»

Pisar je prihitel s popisano polo, naredil je z gosjim peresom še par čačk in listina je bila pripravljena za podpis.

«Tu podpišite,» je ukazal grof. «Kdor hoče, nikogar ne silim. Pijte! Pijte! Zakaj ne pijete? Še eno kupo vina, da se roka ne bo tresla.»

In pili so. Grof je poškilil v oskrbnika, v Antona se zdaj ni ozrl. Ta je sedel na trnju, bolela ga je grofova zvitost; svetovati ni mogel, odsvetovati ni smel.

«Vsakdo napravi tri križe pod svoje ime. Pisar, pokaži jim s prstom.

«Podpišite raje jutri,» je svetoval scholar.

«Danes je gostija in ne jutri,» je dejal grof in pogledal nečaka tako srepro, da bi ga bil kmalu požrl.

«Svetoval sem,» je ponovil scholar.

Blekč pa je pogledal Klančarja, ko mu je pisar potisnil pero v roko: «Ali se boš ti podkrižal?»

«Podkrižaj se!» mu je dejal ta.

Blekč je podkrižal. Pot je bila narejena. Za njim je podpisal Klančar, nato Balantač in vsi po vrsti. Nihče ni vedel, kaj je podkrižal. Kamor je pokazal pisarjev prst, tam je zapraskalo pero in naredilo tri, križem slične točke.

Prišla je vrsta na Jermola; ta ni vzel peresa v roko.

«Ali ne boš podpisal?» je vprašal pisar. Grof je samo srepro pogledoval.

«Podkrižaj ti,» je dejal Jermol pisarju, «jaz še nisem toliko pijan.»

Poljubinjeci so se na te besede spogledali. Bilo jim je žal, da so sledili grofovim vabam, zdaj so mahoma spoznali, kaj so naredili.

«Po tem takem se pa tudi jaz ne podkrižam,» je dejal Klančar.

«Pa tudi jaz ne,» je zajavkal Čeber.

«In jaz tudi ne...»

Grof pa je zgrabil podpisani papir v roko in se je dvignil. Namračil je obrvi; njegov podbradek se je napel ko puranu.

«Taki možje ste! Z vami ni mogoče živeti v slogi in ljubezni. Tu je papir, če nočete podpisati — toda kosilo mi plačajte. Vsak po en srebrnik...»

Poljubinjeci so bili iz sebe. Mislili so, da so v resnici kaj dolžni. Tipali so po žepih; pri sebi niso imeli niti črnega božjaka, zato so se vdali v svojo usodo.

Le Jermol je izmotal iz pisane rute srebrnik in ga položil na mizo pred grofa.

«Tega nisem vedel, da mora človek, če je vabljen na kosilo, tudi plačati. Fej!»

Na vratih se je obrnil še enkrat.

«Povem vam, če hočete, kaj sem vam priželel, stokrat ne enkrat. Da bi iz vašega trebuha uši priče lezle in vas živega snedle.»

Jermol je izginil. Grofu je planila vsa kri v obraz, prijel je za kupo, da bi jo zagnal za Jermolom, a se je premislil. Izpil jo je do dna.

Poljubinjeci so se dvignili in stali preplašeni; niso vedeli, kaj naj storé. Najrajše bi bili odšli. Iz te zadrege jim je pomagal grof, ki je zarjul:

«Poberite se!»

Nato so se kmetje naglo drug za drugim izmuznili skozi vrata.

(Konec prih.)

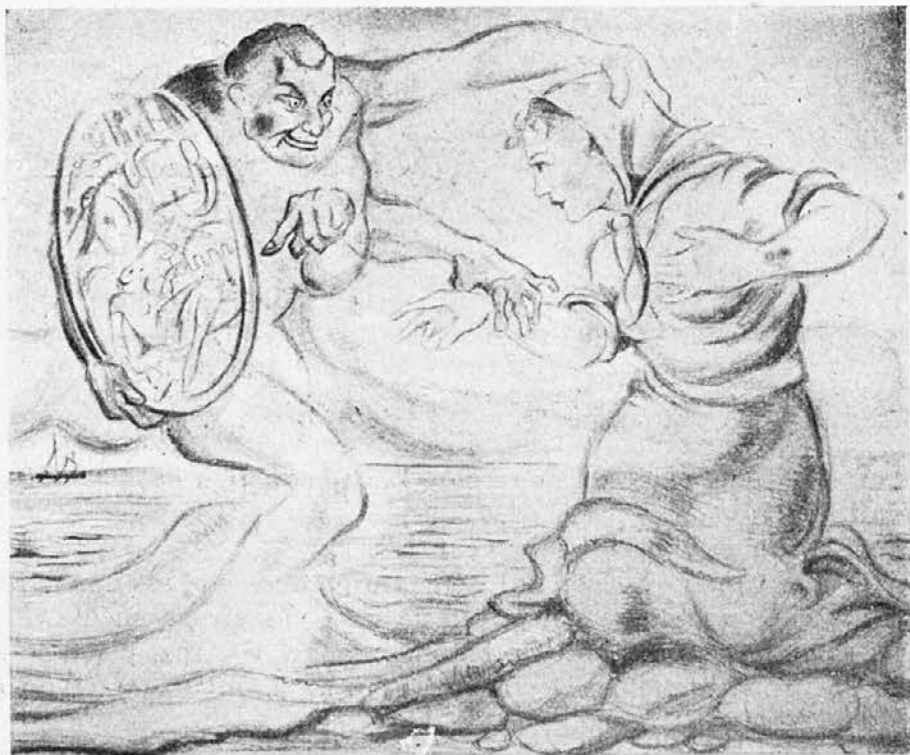
Aleksander Sjergjejevič Puškin :

Deseta zapoved.

«Ne želi tujega blaga»,
mi, večni Bog, zapoveduješ.
Da slušam Te, to vidiš, čuješ,
pa kdo je gospodar srca!
Ne želim druga hudomušno
in rad pustim mu dom njegov,
njegovih ne želim volov,
na njive gledam ravnodušno.
Ne hiša in ne vol, ne sluga,
ne miče časno me blago —
če deklo krasno pa oko
uzre, tedaj, Gospod, je druga.

In če njegovo zrem soprogo,
ki kakor angel je z neba,
oprosti mi, če vztrepetam
in zadržim srce ubogo.
Kdo čustev svojih je gospod?
Kdo želj bi odolel boleti,
ne hrepenel bi po prelesti,
ne želel rajskih si dobrot?
Želj ne gojim po čaru tujem,
za njim gorim, drhtim, trpim,
zapoved strogo vem, molčim,
na tihem le po njem vzdihujem.

Prevel Jos. Jurca.

Milko Bambič: LEPA VIDA.

Iva Breščakova:

Velikodušnost gospe Julijane.

Ko je lepa in bogata gospa Julijana Rozanova s tako čudovito kretnjo dokazala svojo velikodušnost in sočutnost, je mnogo gostov, ki so se nahajali na letovišču v gosposkem hotelu, agitiralo za njeno predsedništvo ne vemo kakšne dobrodelne ustanove.

Dogodek, ki je dal povod tolikemu navdušenju, ni enostaven, in vredno je, da ga tudi mi po resnici zapišemo:

Takrat torej, ko se je lepa gospa Julijana mudila na letovišču, se je zgodilo, da jo je na jutranjem sprehodu presenetilo žalostno in zategnjeno cviljenje, ki se je dvigalo iz jame Fojbe. Gospa Julijana je bila, kakor so kronisti pozneje ugotovili, usmiljena duša; sklonila se je nad jamo in skušala s sladkimi imeni priklicati na svetlo nesrečnega prebivalca teme. A vse njeno prizadevanje je ostalo brezuspešno; cviljenje se je bližalo in spet oddaljevalo.

Končno se je gospa Julijana odločila za odločno dejanje. Ponudila je majhno vsoto dvema kmetoma, ki sta po poldnevem naporu prinesla pod božje solnce in pred oči ginjene gospe Julijane suho, umazano in čudno kosmičasto žival, ki so jo spoznali za psa.

Junaško dejanje rešitve prebivalca temne Fojbe je prineslo nekaj živahnosti v dolgočasno življenje letoviščarjev. Mladi gospé Julijani ni manjkalo laskavih besed za njeno velikodušnost in ugrabili so ter mislili, h kakšni pasmi bi novega gosta zapisali in s katerim imenom bi ga krstili. Mnenja glede pasme kocinastega gosta so bila različna. Ta je trdil, da je ovčje pasme, drugi da je malteške. Obveljalo je mnenje gospe Julijane, ki je na predvečer svojega odhoda proglasila najdenčka za javansko pasmo ter ga v škafu kipečega šampanjca krstila z imenom: Fojbica.

Mlada gospa Julijana se torej ni vrnila sama z letovišča: ko se je pred gosposko vilo ustavil avtomobil, je izstopila, stiskajoč v naročju kocinastega in krmežljavega psička javanske pasme, najdenčka Fojbico.

Služkinja Nina je s spoštovanjem pogladila smolikasto in krivenčasto živalico; stara kuharica Neža pa je z veliko pozornostjo poslušala lepo gospo Julijano, ki ji je z ukazujočim glasom naštevala količine beljakovin, škroba, sladkorja in tolšče, ki jih mora jed vsebovati, če hoče, da smolikastega Fojbico ozdravi.

Kocinasti najdenček je tako postal ugleden član gosposke in bogate družine Rozanovih. Zdelo se je, da se je svoje vloge docela zavedal, ko je z žametastega divana tako pametno, skoro ponosno motril po salonu gospe in gospode, katerim je gospa Julijana pripovedovala njegovo čudno zgodbo.

Gospa Julijana je že mislila, da je iz plebejskega in krivenčastega Fojbice ustvarila nežnega, a zdravega aristokrata. V njeno veliko začudenje in še večjo žalost pa so se na nesrečnem Fojbici nekega dne spet pokazali znaki smolika ter se je še bogve kakšna druga bolezen priklatila na trupelec nekdanjega zavrženca jame Fojbe, ko je tako žalostno cvilil in obračal svetli očesci.

Služkinja Nina ni več vedela, s katero roko in na katerem delu telesa bi Fojbico pobožala; gospa Julijana ga je klicala z najslajšimi imeni, ga končno vzela v naročje ter ukazala Nini, naj pokliče hlapca Petra, ki naj bi šel po zdravnika. Pri tem ukazu se je služkinja stresla: boječe je pogledala gospo in s tihim glasom povedala, da je stari hlapec Peter že ves čas gospejine odsotnosti v postelji.

«Kaj čenčate! Kaj bolan?» in gospejin glas je bil trd, — «Neroda je včeraj sedel na solncu; takoj ga pokličite.»

Nina se je teh besed ustrašila; šla je do vrat in da bi gospo prepričala, je dostavila: «Bolan je, verjemite mi, gospa. Prav zares. Jetičen je.»

Služkinja je že zapirala vrata in gospa Julijana je dobro razumela njene besede: začudeno je pogledala za njo, položila Fojbico na divan ter hitela k vratom. «Kaj pravite, Nina? Slišite!»

Služkinja Nina je že stala na koncu stopnic, še enkrat je ponovila, kar je prej boječe povedala. In gospa Julijana se je resno zamislila.

* * *

Hlapec Peter je ubogal slednji dan, ob vsaki uri in minuti; ubogal je zvesto že štirideseto leto v hiši Rozanovih. Ubogal je tudi tisti dan in dvignil s postelje od boleznj izsrkano telo. Težko je premeril stopnice ter upehan postal na vratih. Velikodušna gospa Julijana je rešila nesrečnega Fojbico iz temne in globoke jame, pobožala ga je in stisnila v naročje, ko je bil še ves blaten in mrcinast; k svoji mizi ga je sprejela in ga dela na žametast divan, in še tisti dan, ko je bil ves smolikast, ga je stiskala k sebi. Vsa ta dobra dela je usmiljena gospa Julijana naredila, a obraza, ki se je prikazal na vratih, se je prestrašila.

Ta človek, z globoko udrtimi, skoro ugaslimi očmi, s koščenimi lici, z ustnicami, ki so bile z umazano in ohlapno kožico pokrite, ta človek je sedaj dihal zrak, ki ga je ona, lepa in bogata gospa Julijana dihala. In čisto prav je imela, če se ga je ustrašila.

Temno je pogledala in ga vprašala: «Veste, zakaj sem Vas klicala?»

Na Petrovih ustnicah je bil pokoren hlapčevski smehlaj, z mirnim glasom je rekel: «Po zdravnika za psa ste me poslali. Kam naj grem, gospa?»

Oči gospe Julijane so se srečale z vprašujočim Petrovim pogledom. Jezno je namršila obrvi: «Ne, ne, to delo bodo že drugi opravili; Vi boste danes pobrali svoje stvari. Hočem, da greste proč.»

Peter se je stresel, zdelo se mu je, kakor da bi te besede bile daleč od njega izgovorjene; zdelo se mu je, da je slišal le njih moten odmev in ni jih do cela razumel. Približal se je par korakov; njegove oči so bile široko razprte. «Kaj ste rekla, gospa? Da naj grem.....?»

«Aha! Vi se delate gluhi; bolni ste, jetični ste, in sedaj ste še gluhi. Slišite,» in njen glas je postal močan, «rekla sem, da pojdite proč še danes; domov pojdite! Jetični ste, nočem mrličev po hiši. Proč Vas pošljem; ste razumeli?»

Peter je strmel naravnost v njen obraz. S pretrganim, tihim glasom je vprašal: «Proč naj grem? Kam? Nikogar nimam, Tukaj je moj dom. Štirideset let... gospa...»

Ni mu pustila nadaljevati.

«Nič, nič ne govorite! Vam se meša! Tu — da je Vaš dom? Blazni ste! Pljuča Vam gnijejo, zrak kužite. Pojdite, pojdite že...»

Kakor skozi mokro steklo je Peter ugledal njeno dvignjeno roko, ko je kazala na vrata... Nekaj strašno težkega mu je tedaj padlo na vso dušo; noge je čutil kakor svinčene, napravil je par korakov. Njegov glas je bil votel.

«Štirideset let, gospa, slišite! Jaz nimam doma. Vi morda ne verjamete, Vi se morda ne spomnite. Tista velika drevesa tam doli so priča, usadil sem jih jaz, gospa, vidite, velika so! Štirideset let.... Vidite tista...» Približal se je oknu, stegnil roko, da bi odgrnil zaveso; takrat je gospa pritekla predenj, njen obraz je bil zagorel od jeze, prestrašena je gledala visoko, koščeno Petrovo postavo. Postavila se je pred zaveso.

«Ne, ne dotikajte se je niti s prstom. Razumete! Vi mi jo lahko okužite. Še to minuto pojdite iz hiše!? Vi ste bolni, Vaše roke so okužene... Ne dotikajte se ničesar; sicer Vas dam spoditi...»

Hlapec Peter jo je gledal; čutil je svoje telo, kakor z goro kamenja zasuto. Ni se mogel geniti; v ušesih je slišal goreče plamene... Nemo je stegnil dvoje žuljavih rok, objel z vsemi prsti beli vrat gospe Julijane in stisnil...

Skušala je zakričati, braniti se, a v Petrove roke se je izlila moč iz vsega telesa; ustnice in njen obraz so počrneli, samo zajejala je in omahnila...

* * *

Pol ure pozneje je Peter z motnimi očmi in v pretrganih, nerazumljivih besedah govoril ljudem. Kazal je na velika drevesa, ki jih je pred štiridesetimi leti sam zasadil; kazal je na polje, ki je že štirideset let pilo njegov znoj.

* * *

Kronika je z lepimi besedami naštela zasluge bogate gospe Julijane: pozabili niso hvaliti njene velikodušnosti in usmiljenosti, ki jo je lepa gospa Julijana izkazala smolikastemu Fojbici, najdenčku iz jame Fojbe.

Hlapca Petra so zapisali med galeote.

Albert Sirk: KARLO KOCJANČIČ

Drago Gervais:

Don Kihoti, Hamleti i Panca.

Turgenjev je razdelio sve ljude na Don Kihote i Hamlete.

Don Kihot je čovek vere i čovek akcije. Don Kihot veruje u neku apsolutnu sreću, dobrotu, blaženstvo. On veruje u cilj, kojega si je postavio. On se za taj cilj i bori. On juriša na mlinove, u veri, da su vetrenjače divovi.

U tome i jest tragedija donkijhotizma: jurišanje na vetrenjače, u veri, da su divovi. Ili ovako: u veri, da se mogu postići ciljevi, koji su produkt čovečje želje i umovanja.

Don Kihot «preterava». Njegov idealizam nije od «ovoga sveta.» Život, kruti, realni život za njega ne postoji. Brijačka plitvica mu je Mambrinov šljem, a kljuse — konj.

Donkijhotizam vodi logično ka razočaranju. Dodje, konačno, vreme, kad se konstatuje, da su one vetrenjače bile ipak samo vetrenjače, i da je ona brijačka plitvica bila odista samo brijačka plitvica, a nikakav šljem. Donkijhotizam znači u svojoj biti i mladost. Mladost bez donkijhotizma i nije mladost. —

Hamlet ne veruje u sebe, a ne verujući u sebe, ne veruje u ništa. On, kao i onaj Kranjčevićev «Adam» piše upitnik: «Zašto sam na svetu?» («Tu bi, o no tu bi.»)

Hamlet je neaktivan, posmatrač. Hamlet analizuje. Hamlet traži, a traženje ga dovadja do negativnih rezultata. Razočaran otkrivenim rezultatima gubi volju za život, jer je uveren, da je otkrio njegov — nesmisao. Hamlet je nesretan, jer je uveren, da je celi život promašen i bezvredan.

I Hamlet i Don Kihot imaju jednu zajedničku crtę: oni su nesposobni za život. Don Kihot, jer veruje previše, Hamlet, jer ne veruje ništa. Don Kihot će bit ismijan, a Hamlet prezren.

Don Kihot će bit onaj industrijalac, koji će u XX. stol. graditi dilažanse zbog zagrejanosti za romantiku, a Hamlet će bit onaj industrijalac, koji će mesto reklama, pisat pesme o «besmislenosti života u ovoj dolini suza.»

Pa gde je onaj srednji čovek, ona baza, na koju ćemo da nabijemo Don Kihotov šlejm i Hamletovu harfu?

Hej, zar ga ne vidite, kako se smeje. Panca je to. Večno nasmejani, i večno gladni Panca. Panca, kojemu je trbuh jedini smisao života, Panca, kojemu je kruh jedini cilj, kojega se ima pobediti i — pojesti.

Panca je životinja. Prvi čovek i nije mogao bit drugo, nego Panca, jer je njemu bilo glavno da se najede. Panca je osnovka, a Don Kihot i Hamlet su prirepine. Panca je zastava, a Don Kihot i Hamlet su tek trakovi. Kad je Panca hteo da bude pametan, pa počeo tražit Smisao, postao je Don Kihot. A kad ga nije mogao da nadje, pretvorio se u Hamleta. Kad se je Panca najeo, počeo je sanjat o sreći svojih bližnjih, postao je Don Kihot. Kada je Panca bio gladan, postao je mrzovoljast, nezadovoljan. Izgubio je veru u život i u sebe. Postao je Hamlet.

Najopasniji je Panca onda, kad se ovako gladan i iznuren, reši svoga Hamletizma, i postaje Don Kihotom. To su onda njegovi najsvetliji dani, jer onda stvara Panca, kako on misli, sreću čovečanstva.

Da vas podsetim na neke donkihotske i hamletovske tipove.

Jednoga su i prozvali Don Kihotom. Bio je to Nikola I. — samodržac Rusije. Pridevak mu je prišla ondašnja evropska diplomacija radi njegove borbe protiv naprednih ideja, kojih je 19. stoleće bilo puno. (I te ideje imale su u sebi donkilotizma. Borila su se dakle dva Don Kihota. Jedan za stare, a jedan za nove ideje.) Taj se je Don Kihot borio: protiv slobode Poljske, protiv slobode Ugarske, i protiv slobode u vlastitoj državi.

Drugačiji Don Kihot bejaše opet Josip drugi. On je hteo da uvede nove reforme («prosvetiteljstvo»), da stvori centralističku državu, da ukine feudalne odnose, da uništi vlast crkve u državi, u kojoj je to bilo nemoguće provesti. Rezultat te borbe bejaše hamletovski uzmak, tako, da je od svih reforama ostao tek «patent o toleranciji», te neke neznatnije stvari.

Hamletovski su tipovi redji. A to je i logično. Hamleti nisu ljudi borbe, jer ne veruju u njezin uspeh. Njih će te naći u filozofiji i umetnosti. Tu su u većini. Šopenhauer, Tolstoj i čitava legija filozofa pesimizma. Ljermontov («Pečovina»), Gogolj, Heine, (veltšmer je hamletovština sa pseudonimom), i drugi. O, s tim donkilotizmom i hamletovštinom, može se ić još i dalje. Čitavi ljudski vekovi mogu se okrstiti tim imenima. Kad se čovečanstvo zasiti hamletovštine, pesimizma, nedelatnosti i skrajne apatije prema svemu, produbi se u nje Panca, koji hoće da žive. Panca više: ako smo iscrpli stare rudnike, potražimo nove. Ako nema hrane na ovim poljanama, potražimo je na drugim, ako su se stara vrela isušila, potražimo nova! In onda se čovečanstvo, preko noći, menja. Iz apatičnih robova stvaraju se ratoborni Spartakusi, iz bezveraca verski fanatici, što umiru jednom zavidnom mirnoćom, iz tupih posmatrača zagrijani borci novih ideja. Taj «fanatizam masa» raste u izvesnoj progresije do svoga vrhunca, da na njemu eksplodira. Na vrhuncu počinje odmah i degresija. Fanatizam je našao svoju zadovoljštinu, ali nije našao ispunjenje svojih ideala. Nastupa vreme razočaranja, depresije, javlja se opet hamletovština. Kad ona dodje do najniže stepenice, počeeće spomenuti proces iznova. I tako uvek, iz veka u vek. I tako nalazi zakon polariteta, akcije i reakcije, plusa i minusa i ovde svoju primenu.

Da povučemo zaključke.

Don Kihot je nesposoban za život. Nesposoban je i Hamlet. No Don Kihot udružen sa Pancom stvaru, dok Hamlet udružen sa Pancom ruši. (Panca sam nije ni za šta — on jede). Pa i ako to

Don Kihot udružen sa Pancom stvara, dok Hamlet udružen sa taj rad ipak nije bez rezultata. Don Kihot znači dakle aktivnost čovečanstva. Don Kihot nam je daleko simpatičniji od Hamleta. Radije čitamo stranice iz francuske Revolucije, nego n. pr. stranice o verskim raspravama u Judeji pre Krista. Simpatičniji su nam ljudi akcije od onih, koji se večno tuže na život, i uvek nalaze materijala za jadikovanje.

Ponešto Hamleta i Don Kihota ima i u pojedinom čoveku. Malo je ljudi, koji bi bili samo jedno ili drugo. U nekom ima više Hamleta, u nekom više Don Kihota. Najsretniji je onaj čovek u kojem su se te dve krajnosti iznivelirale. Za njega kažemo, da je staložen.

Zašto Vam to pišem?

Pa, eto, radi toga, što su u našoj omladini dosta česti ovi hamletovski tipovi.

Taj je hamletizam neželjena baština svetskog rata i izuzetnih prilika posle njega.

Ta je hamletovština već, sama posebi, negativna, ne vodi ničemu, i stvara mrzovoljaste ljude, koji gube veru u sebe, u život, u sve.

Moglo bi se kazat, da je uzaludan onaj posao, koji ide zatim, da otkriva smisao života, kad je to otkrivanje jedna uzaludna borba, jedno perverzno mučenje samoga sebe, koje ne vodi do ničesa. T. j. vodi do toga, da čovek očajava, te posiže, ili za revolverom, ili prolazi kroz život pognutih ledja i zatvorenih očiju. Prolazi, recimo, kao neka stvar, iz ruku u ruku, iz dana u dan, apatično, bezglasno i bezglavo. Bez želja, bez volje, bez borbe. Tragična je ta hamletovština navlastilo u mladosti. Jer, kako smo rekli već u početku, mladost bez donkihotizma i nije mladost. Mladost bez ideala to je dan bez sunca.

Istina je, danas živemo u vremenu, kad su ti ideali retki, kao i američki dolar, ali mi verujemo, da će doć vreme, kad će mladost naći nove vetrenjače i nove Mambrinove šljemove, s kojima će se boriti, kao Don Kihot, vitez bledog lica.

Eto to su ta dva pola, ta dva različita tipa, što žive u čoveku. Don Kihot i Hamlet. I njihova ravnoteža — Panca.

A sad vam preporučujem, da se zaboga čuvate analize, i da ne počnete tražit u svakom čoveku Hamleta, Don Kihota, kao što to činim ja. Dovedi će vas to do toga, da ćete na kraju videt same Donkihotiće i Hamletiće i debele Pance, što sve skupa sačinjava čovekovu dušu. I onda ćete reći: Neka je vrag razume. Jer ne ćete ništa razumeti.

Janko Samec:

Odhod.

Še oster pisk... potem pa se, draga,
odpeljava, Bog vé kam! —

O, zdaj šele znam,
kakó težkó je oditi z domačega praga
prek tujih daljin,
ko vsaka bilka, kamen v njem živ sta spomin.
ki grabi po tebi,
vabi te k sebi,
in bega ti dušo, plaši nemirno srcé,
da kaj mu storiti je, samo ne vé!

Spomini so v tebi, ki v svet ti poglede zastirajo —
a tam se vabeče ceste odpirajo:
o življenju pojó, ki nemirno kot reka
pred sabo poganja sanje človeka,
ki upa, da morda z jutrom sred dalj
nad njim bo zavladal kot kralj...

In ti se iz varnosti dôma odtržeš
in z voljo jekleno se vržeš
raz krov
v uglušno golčanje življenja valov.

Tam dnevi tekó ti kot vali sred morja,
ki vihre podijo jih v daljna obzorja —
in cilji, ki misliš, da že si jim blizu,
bolj daleč so tebi
ko zvezde na nebi,
bržeče po večnosti vzbočenem nizu!

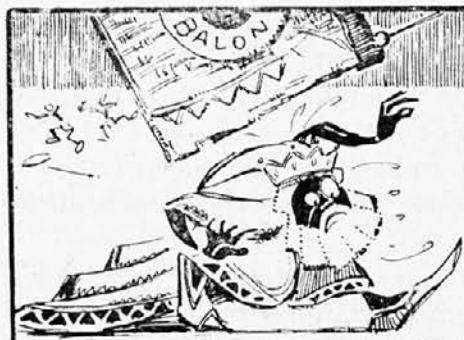
Potem se ti duša utrujena upeha,
ker nisi priplaval do cilja in brega,
in v tebi spoznanje vzbudí se, prevzame te vsega,
da sam si... in daleč je dôma uteha...

Pa tvoje srcé spet v ljubezni odpravi
po znani se cesti
in roma, roma
do rodnega dôma,
ki vse ozdravi
poslednje ti rane življenja bolesi!

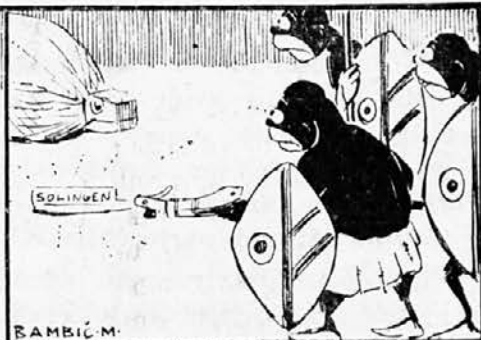
Trst, septembra 1926.

KOTIČEK ZA OTROKE.

Bu-ci-bu postane kralj.

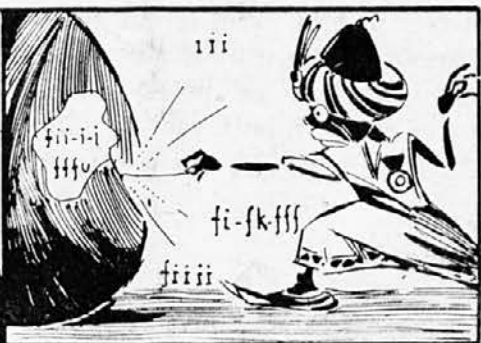
Strašna zver v oblakih!
Kaj bi neki bilo?
Kralja je zadelo:
reveža je ubilo.

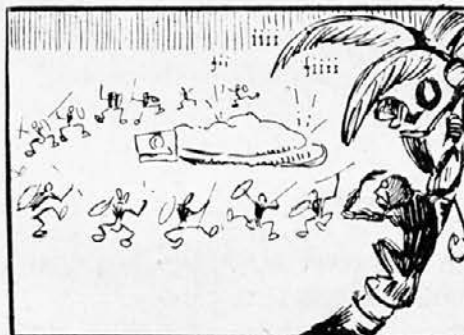
Črnci spraševali:
„Kakšna zver je ona?“
Nihče izmed njih ni
videl še balona.

Zbral je Bu-ci vojsko
in tako govoril:
„Le nikar se bati!
Sam bom zver umoril!“

Gre, v balon okrogli
iglo zasadi,
da iz njega sili
plin na vse strani.

V veselju divjem
vojska zdaj zapleše
zmagoslavno vpije,
da se zemlja trese.

Bu-ci-buju krono
in pa žezlo dajo.
„Živel kralj!“ kričijo:
kralja spet imajo.

Večni popotnik.

Tolminska pripovedka.

Ko je nesel Kristus križ na goro Kalvarijo, se je za hip ustavil in hotel prisloniti svoje težko breme na malo čevljarjevo bajto ob poti, da se nekoliko odpočije. Čevljar to vidi, zadere se nad Zveličarja in ga odžene. Bog ga za njegovo trdosrčnost in krivico, ki mu jo je storil, bridko kaznuje. Vse dni do konca sveta mora potovati, nikjer se ne sme ustaviti, nikjer odpočiti.

Ljudje mu pravijo večni popotnik ali večni čevljar in so ga videli že na več krajih naše dežele. Pred mnogimi, mnogimi leti je bil tudi v Tolminu. Videl ga je ob Soči neki pastir in ga spoznal po zakrpani suknji, pisani potni torbi in dolgi, sivi bradi. Bil je truden, pa se ni ustavil. Pastirju pa je povedal tole:

«Ko sem šel prvič tod, ni bilo tu še nobene vasi in hiše, tudi polj in cest ni bilo, sami temni gozdovi so se razprostirali tod. Nobenega človeka ni bilo nikjer. — Sedaj hodim v drugič tod in je vse spremenjeno. Ko bom pa prišel v tretjič, se bodo tu zopet razprostirali temni gozdovi, brez vasi in polj in ljudi. Vse bo, kakor je bilo prej.»

To je izgovoril in šel dalje.

Radivoj Rehar:

Rožiček.

Tam, kjer sive so čerí,	V prvi hiši je zlato,
tam, kjer temen gozd leži,	v drugi hiši je srebro,
tam so bele hiše tri —	v tretji hiši pa proso —
škrat Rožiček v njih živi.	je za ptičico Kokó.

Ptičica Kokó skrbi,
da izvé, kdo priden ni;
kogar ne priporoči —
tega škrat ne obdari.

Kmet in ciganka.

Ciganka pride h kmetu v hišo in mu reče: «Oče, lep kos špeha mi dajte, pa vas naučim, da ne boste nikoli nič izgubil.»

Kmet ji odreže dober kos slanine, ciganka pa mu pove: «Ko vstanete, kjer ste sedeli, ozrite se vse na okoli, pa dobro pogledjte, če niste kaj pozabili; in kar imate s seboj, imejte na pravem mestu, da vam ne odleti med potjo.»

Kako se je Džuha s tatom pomenil.

O Džuhi, ki je v svojem življenju marsikatero pametno naredil, smo zadnjič povedali, kako se je pri mlinarju odrezal, ko ga je ta zasačil, da je iz tujih vreč jemal žito. Zato ga naši mladi čitatelji že poznajo.

Zgodilo se je nekoč, da se je tat prikradel v temni noči v Džuhovo hišo, pobral nekatere stvari v kuhinji in se z njimi odstranil. Džuha, ki je to videl, si je brž naložil na rame nekaj odej in drugih reči ter se odpravil za tatom. Ko je tat zapazil, da mu nekdo sledi, se je obrnil in zaklical: «Hoj, kaj pa hočeš od mene?» «O Bog,» mu je odgovoril Džuha. «Glej čudo! Kako pa veš, da se hočemo jutri preseliti v tvojo hišo? Veseli me, da si tako dober in mi boš pri preselitvi pomagal. Kakor vidiš, sem si tudi jaz naložil ropotij, da komaj nesem. Jutri, če Bog da, bom ob solnčnem vzhodu prišel k tebi z ženo in otroci in z vsem svojim imetjem, kar ga je še ostalo v mojem stanovanju. V tvojo hišo se bom preselil in bom pri tebi živel. Kako me veseli, da bomo zapustili temni brlog, v katerem smo do sedaj prebivali.»

«Vzemi, kar je tvojega,» je dejal tat, «in domov se povrni. Takšnih skrbi si pa nočem nakopati.»

Radivoj Rehar :

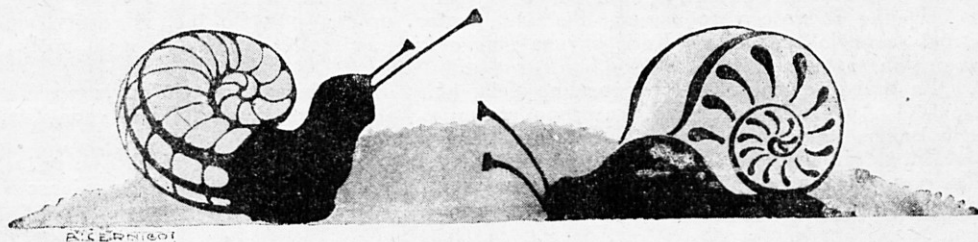
Zabava.

Rjavi hrošč in sivi pajek
in pa polž, počasni striček,
šli so skupaj na zabavo
v senčnat in temán gozdiček.

Pajek je po vrvi plezal,
hrošč se je po trati sukal,
polž pa je iz svoje hiše
na vse to zvedavo kukal.

Tam igrali urni murni
so na zlate vijoline,
a komar je plesal z muho
od krtine do krtine.

Vse do jutra pili, peli,
plesali so, se smejali,
a ko je posvetil solnček —
trudni vsi so pozaspali.

Dober računar.

V vasi, ki ne leži daleč od Tolmina, je pred leti živel kmetič Tone. Daleč na okrog je slovel kot dober računar. Ni ga bilo človeka, da bi ga bil spravil v zadrego, ko je bilo treba številke poditi po možganih, jih družiti, deliti, ločevati in množiti.

Zgodilo se je, da je Tone moral v Tolmin na davčni urad. Dacarju, ki je bil hudomušen človek, so že mnogi pravili o Tonetu, dobrem računarju, ki se nikoli ne ušteje.

Dacar se je muzal, ko je Tone stopil predenj, ker je mislil, da ga bo spravil v škripce. «Vi, oče, ki znate tako dobro računati, povejte mi, koliko sodov bi bilo treba, da bi spravil vse morje v nje?»

«Koliko bi jih bilo treba?» je kmetič malo pomislil: «Še eden bi ne bil poln, če bi bil dovolj velik.»

LEŠNIKI.

KDO VE?

- 1.) Koliko graha gre v prazen lonec?
- 2.) Kdaj je mati pod vodo in se ne zmoči?
- 3.) Kje je grozdje najslajše?
- 4.) Nad čigavim jezikom so tri nebesa?

POSETNICA.

Kaj najraje prebirata ta dva dečka v našem kotičku? — Če prav zamenjaš črke, izveš!

Lupine lešnikov iz 10. štev.:

- 1.) Na naslov onih dveh gosp. prihaja „Naš glas“, kar izveš, če vzameš pri prvem naslovu 6. črko v besedi (N, a, š) in 4. črko v besedi pri drugem naslovu (g, l, a, s.)

2.)

2	7	6	15
4	3	8	15
9	5	1	15
			15 15 15

Oba lešnika iz 10. štev. sta strla Vojka Žerjalova in Lavrenčič Branko iz Trsta, samo drugega pa Lipušček Angela in Klinkon Jožefa iz Zatoľmina.

Lešnikarjem!

Zadnjič sem tolažil tiste, ki niso bili izžrebani, naj potrpijo, da se sreča tudi nanje spomni, saj je vendar potrpljenje božja mast. Danes vam moram povedati, da tudi ta mast nič ne pomaga. Stvar je namreč ta, da ne bomo več žrebali in obdarili rešilcev. Šmentana reč! In vendar je tako, ker me je oblast opozorila, da je to prepovedano. Zato bomo brali in trli lešnike odslej le za kratek čas in dobro voljo. Prepričan sem, da ne bo zato nobeden izmed nas opustil lešnike, ki mi mičejo vsakega, če ima dobre zobe. Imena bistroumnih lešnikarjev bom vedno zapisal v tem kotičku, da jih bodo vsi brali.

Uganke so vaše veselje, vem! Po zimi, zvečer, preden prižgejo luč, si zastavljajo otroci za pečjo »uganalce«. Kdor jih zna mnogo in prav lepih, naj jih kar meni pošlje, pa mu jih zastavim v tem kotičku.

Pa tudi pisemca rad čitam, posebno tista, ki so lepo pisana. Zadnjič mi je poslala Lipušček Angela iz Zatoľmina prav lepo pismo, v katerem pravi, da ljubi in rada čita lepe knjige, katere »so njeno veselje in zabava«. Tako je prav!

Zdi se mi, da ste najbrž pozabili moj naslov, ker ga zadnjič nisem napisal. Evo ga tu: **Naš glas, Casella postale 348, Trieste.** Če napišete tak naslov na pismo, mi ga prinesejo v poseben predalček, kamor pridejo samo moja pisma in jih prav nihče ne vidi.

Vaš prijatelj.

ZNANOST IN VZGOJA.

Prof. F. Peric:

Življenjski ustroj osebe.

(Nadaljevanje.)

7. Rastlina, žival — človek, oseba.

Vprašanje, ki si ga postavljamo v tem poglavju, je: Ali se da deliti vse življenje na podlagi bioaktivnosti v določene kategorije in katere so? Drugo — in sicer glavno — vprašanje bo: Kje je mesto osebe v teh kategorijah življenja?

Brezštevilna so živa bitja. Ena izmed prvih skrbi naravoslovcev je bila njih sistematična morfološka klasifikacija.

Tesno pa se je kmalu spojilo z vprašanjem vrst živih bitij v sistemu vprašanje istih vrst v času njihovega obstoja. Francoski naravoslovec Cuvier je zastopal teorijo, da so posamezne vrste živih bitij stalne in nespremenljive, kot so bile ustvarjene. Njegov nasprotnik Lamarck (1809) je prvi orisal teorijo o spremenljivosti posameznih vrst živih bitij, katere si torej niso vedno enake, temveč so podvržene postopnemu razvoju, iz česar sledi zaključek, da so nastale ena iz druge potom razvoja ali evolucije.

Lamarck je torej oče moderne razvojne teorije, toda Cuvier-jev vpliv je bil tedaj mnogo večji in Lamarckova ideja se ni mogla uveljaviti. Še le več desetletij pozneje (1859) jo je znameniti angleški naravoslovec Charles Darwin vsestranski utemeljil in podprl. Tedaj je postala evolucionistična ali descendenčna teorija mahoma eden izmed najmogočnejših principov, ki je od temelja zrevolucioniral naziranje 19. stoletja o življenju (Darwinizem).

Jedro descendenčne teorije moremo na kratko formulirati z Zarnikom v sledečih stavkih: «Od praživali do najvišjih živih bitij imamo celo vrsto prehodnih tvorbo in descendenčna teorija nas uči, da so se višja bitja razvila iz nižjih, da koncem konca izhajajo vsa živa bitja iz enostaničnih praživali in prarastlin. Višji organizmi niso kvalitativno nego le kvantitativno različni od nižjih. Nikjer ni nobene neprehodne vrzeli.» (Dr. Boris Zarnik: O bistvu življenja, Gorica 1913, str. 42).

Dandanes je descendenčna ali evolucionistična teorija splošno priznan nauk. Organska masa je taka, kakršna je po svoji količini in obliki, proizvod razvoja in zato je spremenljiva v obeh pogledih. Če je to dejstvo eno največjih spoznanj 19. stoletja, je pa bilo in je na drugi strani tudi vir najfantastičnejših generalizacij, neutemeljenih kombinacij in celo špekulacij, s katerimi so teoriji več škodovali nego koristili celo nekateri izmed njenih najznamenitejših zastopnikov. Če n. pr. pravi Ernst Haeckel, da je med človeškim divjakom in opico manjša razlika nego med tem divjakom in modernim kulturnim človekom, se čitatelju ni mogoče obraniti gotovega suma glede «dobre vere» znamenitega biologa, če ne vzame njegove trditve same le kot — dovtip. Vprašanje, kakšna in kolika je prava splošna spoznavna vrednost dejstev, ki jih je odkrila descendenčna teorija, je torej največje važnosti za vsakogar, kdor si hoče napraviti trdno naziranje o življenju. Pri tem bomo razumeli pod «spoznavno vrednostjo» kakega dejstva vsa druga različna dejstva, ki se dajo v obliki logičnih zaključkov in utemeljenih generalizacij z gotovostjo spoznati tudi neodvisno od eksperimentalne metode. Vse znanstvo je — v svojem bistvenem

delu — tako ustanavljanje spoznavnih vrednosti ugotovljenih dejstev na podlagi in s pomočjo »predznanstvenega« zbiranja gradiva.

Če vzamemo n. pr. nepregledno vrsto rastlinskih bitij, ki so na lestvi od alg ali mahov do hrastov ali trav, ter promatramo njihovo bioaktivnostno zadržanje, vidimo, da ni na vsej lestvi niti najmanjše bistvene razlike v tem pogledu. Življenjsko zadržanje hrasta, mahu ali trave je enako »pasivno«: enako apatično prenašajo ostrino motike ali pa zobovlačnega črviča ali gosnice. V vsem rastlinstvu — lahko rečemo — ni zaznamovati niti najmanjšega razvoja bioaktivnostnih funkcij in s tega vidika tvorijo vse rastline eno samo kategorijo. Na zunanja draženja reagirajo torej vse rastline na bistveno enak način. In sicer predstavljajo te reakcije prvo in najnižjo stopnjo bioaktivnosti, takojmenovane reflekse. Z Minkowskim jih bomo definirali kot »odgovore na določena draženja, ki nastopajo neubranljivo in ob sodelovanju nervnega sistema po določenem determinizmu«. (Prim. M. Minkowski: *L'état actuel de l'étude des réflexes*, Paris 1927, prevod nemškega originala.)

Vedno se nahaja ta bioaktivnost na isti najnižji, t. j. refleksni stopnji, in to velja tudi tedaj, ko se rastline »gibljejo«, n. pr. pri žužkojedih rastlinah, ki imajo liste, kateri se zaprò, ko sede nanje kaka žuželka. Nikdar ni to gibanje rastlin spontano. (Prim. Zarnik, o. c. str. 49.)

Kako torej spraviti to dejstvo v sklad z razvojno teorijo, t. j. z dejstvom, da je pot od alge do hrasta, oljke itd. pot zaporednega razvoja rastlinskih vrst drugih iz drugih? Iz gornjega sledi, da se je razvijala in razvila le organska masa, in sicer količinski ali kvantitativno in obenem tudi morfološki, t. j. v svojih tipičnih oblikah, vrstah. Kar se pa tiče bioaktivnosti, ni mogoče priznati nikakega kvalitativnega razvoja, temveč le kvantitativnega. Pri hrastu je torej refleksna bioaktivnost nesorazmerno večja nego pri algi, je kvantitativno evoluirala, toda kvalitativno je natančno na isti stopnji v vsem rastlinstvu. (Prim. podobno kritiko evolucionističnega nauka pri Dr. Grasset: *La biologie humaine*, Paris 1920, str. 241.)

Le kvalitativen ali »strukturalen« razvoj pa je odločilen in je razvoj v pravem pomenu besede, medtem ko ni le kvantitativno množenje in spreminjanje nikak razvoj. Naj pojasni to sledeči primer: Če vzamemo n. pr. kos testa in predpostavimo, da se množi in razvija kot živo in da zavzame na tisoče oblik, je pač jasno, da bo šlo vedno le za testene množine in oblike in da bo le vedno več testa. O razvoju testa torej ne more biti govora, kajti razvoj bi imeli le tedaj, ko bi se testo spremenilo v sladkor ali živo srebro itd. Drugače imamo le nebstvene kvantitativne spremembe, ki ne menjajo nič in niso nikaka evolucija testa.

Natančno isti položaj imamo v rastlinstvu glede »razvoja« bioaktivnostnih funkcij, ki torej ne evoluirajo. Še le ko zapustimo rastlinsko kategorijo in stopimo v kraljestvo živali, opazimo bistvene in velike spremembe na bioaktivnostnih funkcijah. Najvidnejše so sledeče: živali so premični organizmi, ki se spontano gibljejo, imajo spremenljivo bioaktivnostno zadržanje napram zunanjemu svetu in se spontano orientirajo napram njemu in tudi proti njemu, imajo od rastlin različen telesni sestav in predvsem pa različno umsko bioaktivnost. Kljub brezštevilnim živalskim vrstam od amebe ali menjačice do opice pa moremo reči tudi tu glede razvoja bioaktivnosti isto, kar smo rekli pri rastlinah. Med muho in slonom, med kačo in opico ni nobene druge razlike razen kvantitativne

in «komplikatívne». Pri vseh živalih brez razlike pa imamo v primeri z rastlinstvom kvalitativno ali strukturalno nov bioaktivnostni element, namreč instinkte, med katerimi so najtemeljnejši plodni, družabno-estetični (n. pr. igranje, vrstne simpatije itd.), redilni (v prid mladičem) in zaščitni (istotako v prid mladičem) instinkti. Ti instinkti se pojavljajo na različne načine, toda vedno je razlika le v obliki, ne pa tudi v strukturi bioaktivnosti. Z drugimi besedami: pravkar imenovani instinkti so pri posameznih živalskih vrstah več ali manj komplicirani (n. pr. hermafroditizem, gnezdenje pri pticah, blatne kroglice pri nekih hroščih itd.), toda ne radi tega bolj evoluirani. Komplicacija in evolucija sta dve različni stvari.

Vse živalstvo tvori torej drugo kategorijo živih bitij in bistvena razlika med rastlinstvom in njim je v tem, da tvorijo vso bioaktivnost prvega le refleksi, bioaktivnost drugega pa poleg notranjih refleksov tudi še zunanji instinkti. In če hočemo imeti novo, višjo stopnjo bioaktivnosti, moramo preskočiti k človeku. In res nahajamo tu tako bioaktivnost, ki se bistveno razlikuje od refleksov in instinktov po novem, in sicer taken elementu, ki bi ga zaman iskali pri rastlinah ali živalih. Če si natančno ogledamo bioaktivnost človeka, (naj bo najprej plemensko), najdemo pri njem posebno bioaktivnostno zadržanje, ki je specifično njegovo. Od vseh živali se namreč razlikuje človek po tem, da se nahaja v njem od plodnega instinkta različen specifično človeški spolni nagon. Medtem ko se vse živali spolno združujejo le ob času plodne vročine, je človek zagospodoval nad svojim plodnim instinktom, ki mu je skupen z živaljo, ter ga pretvoril v stalno plemensko funkcijo, ki je sicer tesno združena z animaličnim plodnim instinktom, ki pa je vendar samostojna in se vrši pri človeku tudi čisto neodvisno od njegove plodnosti, po spočetju kakor pred spočetjem, torej v vsakem pogledu kot samostojna tipična stopnja plemenske bioaktivnosti.

Nič podobnega ne opažamo, kot rečeno, pri živalih, kjer je spolnost popolnoma podrejena plodnosti. Človekova plemenska bioaktivnost se nam predstavlja na tej stopnji kot potenciranje plodnega akta v svrhu stalnega tudi čisto brezplodnega egoističnega ugodja, ki je združeno z izvrševanjem tega akta. Spolno občevanje je torej nekaka negacija plodnosti, v kolikor se vrši le v interesu obeh spolov in njunega spolnega ugodja. Ono ni potemtakem nič drugega nego mena ali menjava spolov, oziroma spolnega užitka, pri čemer nastopa eden in drugi spol le v lastnem interesu. Kot rečeno, je ta stopnja plemenske bioaktivnosti specifično človeška in le pri človeku moremo govoriti o spolnem nagonu. Le pri njem nahajamo tako medsebojno, racionalno, načrtno izkoriščanje animaličnega plodnega instinkta v obliki specifičnih spolnih ali seksualnih odnošajev. Kdor bi ne smatral te analize spolnega nagona kot zadosten dokaz, da se more govoriti o takem nagonu le pri človeku in ne tudi pri živali, pa naj pomisli še na socialno institucijo, ki ji pravimo prostitucija in ki ima svojo «domovinsko pravico» pač izključno v človeški družbi.

V razliko od refleksnih in instinktnih odnošajev bomo imenovali take odnošaje m e n e ali m e n j a v e, kot že rečeno. Posebna lastnost takih menjav obstoji v tem, da se vršijo po določenem načrtu ali po določenih normah, katere smo označali že v 3. poglavju kot «meje», «omejitve», «pravila» za vzajemno zadovoljevanje življenjskih nagonov. Za vsak menjavni odnošaj sta potrebna vsaj dva menjavna subjekta na eni in dva menjavna

predmeta na drugi strani. Objekt, ki se daje, je dobrina, objekt, ki se sprejme, je cena, in to s stališča obeh menjavnih subjektov. Vse menjave se torej vršijo le radi cen — in to dejstvo predstavlja osnovno menjavno normo.

Kar se tiče menjav v ostalih treh bioaktivnostnih kategorijah, bo zadostovalo sedaj, če jih le na kratko omenimo. Umske menjave so razni človeški govori (jezik itd.), ekonomske profesionalna proizvodnja in trgovina, a moralne menjave se pojavljajo v obliki pravnih odnošajev, kjer so menjavni predmeti pravice na eni in dolžnosti ali obveze na drugi strani.

Vsa ta menjavna bioaktivnost je lastna izključno človeku, kot že ponovno rečeno, in zato tvori človek posebno kategorijo živih bitij zase, katera se razlikuje od obeh ostalih ravno po tem, da zmore to tretjo stopnjo bioaktivnosti, ki je v njih ni. Potrebno je, da si takoj predočimo razmerje med temi tremi stopnjami. Najnižja stopnja bioaktivnosti so refleksi = 1, a drugo stopnjo tvorijo živalski ali animalični instinkti. Toda ti poslednji niso mogoči brez temeljnih refleksov, temveč so »zgrajeni« na njih podlagi in refleksi (rast, zaznave, konsum, bramba) so neobhodni nosilci instinktov (plodnega, redilnega instinkta itd.). V instinktih so torej zapopadeni tudi refleksi in zato so instinkti = (1) 2. Podobno velja sedaj o specifično človeških menjavah, ki slonijo zopet na obeh nižjih stopnjah, kajti rekli smo zgoraj, da so menjave medsebojno vzajemno izkoriščanje animaličnih instinktov za doseganje egoističnega ugodja (cene); torej menjava = (1) 2) 3.

Tri so torej kategorije živih bitij, ki jih dobimo na podlagi klasifikacije bioaktivnosti: rastline, živali, človek. Toda ali so menjave najvišja stopnja bioaktivnosti ali pa imamo še kako drugačno, višjo bioaktivnost? Tudi le površen pogled na celotno življenje človeka nam odkrije še eno, zopet specifično človeško bioaktivnost. To je tradicijska bioaktivnost — tradicije. In sicer se bomo dogovorili tu s čitateljem, da nam bo veljala ta beseda v svojem celotnem, t. j. etimološkem pomenu. Ne torej samo v pomenu »izročila«, t. j. stare predaje, šege, navade itd., ki smo jih podedovali od naših starih ter jih držimo in hranimo, temveč tudi in predvsem v pomenu aktivnega in dejanskega »izročevanja«, »predajanja«, »prenajanja«. (Latinska beseda »traditio« pomeni prvotno ravno to, namreč predajanje, izročevanje!). Seveda prihajajo kot najtipičnejše oblike takih aktivnih tradicij v poštev predvsem historične tradicije, t. j. predajanje v času, v zgodovini. Človek je namreč v razliko od rastlin in živali tudi historično bitje. Vendar pa bomo definirali tradicije v najsplošnejšem pomenu, t. j. z aktualnega in historičnega stališča hkratu, in s tega vidika se nam predstavljajo v razliko od menjav, ki so »dajatve proti vračilu ali ceni«, kot dajatve brez takega vračila, brez cene, torej — v pogledu menjavnega predmeta — nekako kot enostranske menjave. Pač pa sta na drugi strani tudi pri tradicijah neobhodno potrebna vsaj dva tradicijska subjekta, in sicer dajajoči in sprejemajoči subjekt. Toliko dajanje kot sprejemanje je izraz življenjske volje tradicijskih subjektov, in sicer pri sprejemajočem subjektu egoizma, pri dajajočem pa izraz njegovih nam že znanih neumrljivostnih ali transcendenčnih življenjskih nagonov.

Še jasnejše kot v prejšnjih poglavjih nam bo postalo to v prihodnjih, medtem ko se moramo tu omejiti le na to, da določimo tipične oblike tradicijske bioaktivnosti s stališča dajajočega subjekta. One so določene po

tem, kar se v obliki tradicijske bioaktivnosti daje, in to morejo biti le plemenske, umske, ekonomske in moralne dobrine, a specifični življenjski nagoni, ki jim človek pri tem sledi, so roditeljski, učiteljski, rediteljski in pokroviteljski nagoni, kateri se bistveno razlikujejo od odgovarjajočih animaličnih instinktov, kar pa bomo zopet jasneje videli v prihodnjih zaključnih poglavjih naše razprave. Tu zadostuj ugotovitev dejstva, da nahajamo v človeku še četrto ali tradicijsko bioaktivnost, ki je najvišja in obsega zato tudi vse nižje stopnje, katerih je najvišja kombinacija. Tradicije = (123)4.

Na podlagi teh izsledkov moremo torej razdeliti sedaj vsa živa bitja z ozirom na stopnjo njihove bioaktivnosti v štiri kategorije, ki so: refleksna, refleksno-instinktna, refleksno-instinktno-menjavna in refleksno-instinktno-menjavno-tradicijska živa bitja, katerim odgovarjajo na drugi strani kot organske mase: rastlina, žival, človek in —? Kot se vidi, odgovarja vsaki stopnji bioaktivnosti določena kategorija organizmov, le glede tradicijske stopnje tega ni, če ne vzamemo zopet človeka. In drugega ne preostane, tako da figurira človek kot nosilec dveh stopenj bioaktivnosti, enkrat kot menjavno in drugič kot tradicijsko bitje. Vendar pa bomo dali človeku v tej drugi, višji izdaji, torej kot nosilcu tradicijske bioaktivnosti posebno ime, namreč ime osebe, s čimer je podana sedaj — rekli bi — naravoslovna definicija osebe in ji je tudi določeno natančno mesto, in sicer najvišje mesto v sistemu vesoljnega življenja.

Toda kljub vsemu je «oseba» le druga beseda za človeka. Ker pa je tradicijsko življenje človeka, ki tvori bioaktivnost osebe, izven dvoma, ker je dalje istotako neizpodbitno, da tvorijo tradicije najvišjo stopnjo bioaktivnosti in ker odgovarjajo prvim trem stopnjam bioaktivnosti vedno določeni organizmi (rastlina, žival, človek), torej vedno nove, različne organske oblike, medtem ko glede tradicijske ali osebne bioaktivnosti tega ni — ali ne pomeni vse to, da je bioaktivnost kot taka neodvisna od organske mase sploh, da je nekaj samostojnega? Nič bi ne bilo bolj zgrešene nego tak zaključek, kajti vsaki bioaktivnosti mora odgovarjati določena organska masa. Pač pa je na drugi strani popolnoma upravičen zaključek, da je mogoča višja bioaktivnost ali višje življenje, ne da bi mu odgovarjal nov organizem ali nova zunanja oblika organske mase. Toda poleg organske mase, ki sestavlja posamezne organizme, je tu tudi organska masa, ki jo tvorijo vsi posamezni živi organizmi kot število. To je ona masa, ki nastaja potom razmnoževalnega razvoja. Imenovali jo bomo filetično maso (grški phylon = rod, vrsta, pleme, zajednica; izraz «filetični» je v biologiji mnogo v rabi). Celotno naše vprašanje je torej: kako je z razmerjem med bioaktivnostjo na eni ter posameznimi organizmi in njihovimi filetičnimi masami na drugi strani?

Kakšne so filetične mase, ki odgovarjajo posameznim stopnjam bioaktivnosti? Ta ogromna masa je razdeljena pri rastlinah na vrste in pri živalih na plemena. Kar se tiče človeka, torej tretje ali menjavne stopnje, je težko reči, ker takega človeka danes več ni. Nosilec prve nadživalske bioaktivnostne stopnje je bil namreč predzgodovinski «pračlovek». Bil je menjavno, toda ne še tradicijsko bitje. Imel je torej že nekaka stalna pravila za odnošaje med obema spoloma, imel je jezik, poznal je trgovanje in nekake rudimentarne pravne odnošaje, toda bil je brez družine, brez zgodovinske kulture, brez domovine in brez vere. Filetična masa, ki jo je pro-

izvajal ta pračlovek, so bila torej divja človeška plemena, podobna na zunaj živalskim. Imenovali jih bomo ljudstva.

Tega pračloveka ni več, kajti vsak človek je že davno tudi tradicijsko bitje, torej oseba. In kakšna je filetična masa, ki odgovarja tej novi bioaktivnosti? Tu zadostuje en sam pogled, pa da vidimo, kako zgrinja tradicijska bioaktivnost ljudi v določene sisteme, katerih temeljna podoba je n. pr. družina: oče, mati, potomstvo itd. To je obenem podoba vesoljne človeške družbe, in ti sistemi človeških organizmov, torej družbe, so one filetične mase, ki odgovarjajo najvišji tradicijski ali osebni bioaktivnosti. Skupnosti, ki niso več le golo število in podobnost, temveč imajo svoj historični, t. j. tradicijski obstoj od pokolenja do pokolenja. Človek je v njih in z njimi historično bitje, oseba, torej član družbe, njen življenjski organ. Stopnje filetične mase, ki natančno odgovarjajo stopnjam bioaktivnosti, so torej: vrste, plemena, ljudstva, družbe a posamezni organizmi v njih: rastlina, žival, človek, in zopet človek, toda človek v družbi, oseba. Sledeča tabela naj vse to tudi grafično ponazori:

Delitev živih bitij po njihovi bioaktivnosti.

(Psihološka klasifikacija.)

A	Organizmi				Filetične mase	C
	Rastlina	Refleksi			Vrste	
	Žival	Refleksi	Instinkti		Plemena	
	Človek	Refleksi	Instinkti	Menjave	Ljudstva	
	Oseba	Refleksi	Instinkti	Menjave	Družbe	
B						D

Ce si natančno ogledamo to tabelo, vidimo, da nam podaja splošno sistemsko morfologijo vesoljne bioaktivnosti in obenem njeno stopnjevanje v razmerju s paralelnim stopnjevanjem organizmov in njihovih filetičnih mas. Delitev živih bitij na podlagi njihove bioaktivnosti — t. j. na podlagi njihovega »psihizma« ali njihove »duševnosti« — se torej krije z njihovo naravno delitvijo: rastlina, žival, človek in človek-oseba. Ta poslednja — oseba — ima svoje določeno mesto, in sicer najvišje mesto, kot že rečeno, v sistemu vesoljnega življenja in samo v njem. Oseba je — z eno besedo — čisto biološko dejstvo in čisto biološki pojem.

(Dalje.)

J. K.:

Fran Levstik.

Ob 40-letnici njegove smrti (1887-1927).

16. novembra t. l. preteče ravno 40 let, odkar je za vedno zatisnil svoje oči veliki reformator na polju slovenskega slovstva, kateri je potom A. Janežiča in v zvezi s Stritarjem in Jurčičem odprl pot novi slovenski generaciji v slovensko literaturo, Fran Levstik.

Ce se ob takih prilikah spominjamo naših mož, se moramo potruditi, da pravilno dojmemo njihovo delo, skušati moramo prevzeti vase veliko dedščino, ki so nam jo zapustili. Preteklost sega do nas in ob preteklosti gradimo novo bodočnost. In to tudi tedaj, ko rušimo, kar je zastarelega,

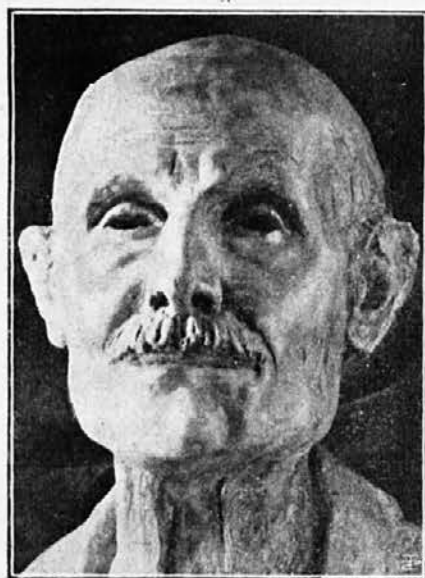
preteklega. Saj le s primerjanjem sedanosti s preteklostjo zvemo, kaj smo napravili in koliko smo zmožni. Če bi tudi izsledki Levstika ne veljali več, bi morali ostati zvesti duhu Levstika, kateri je takrat hotel na polju literarne kritike odkritosrčnosti in napredka, prave pesniške poglobitve ob narodu in za narod. Umetnost, kot si jo je on mislil, bi morala biti vsidrana in utemeljena v narodovi duši, tu bi morala dobiti svojo upravičenost. Moram pa ugotoviti sledeče: Od začetka do Prešerna ni poti; Prešeren jo je sam dobil. Od Prešerna do nas vodi pot preko Levstika, Stritarja, Jurčiča.

Rodil se je Fran Levstik 28. septembra 1831. pri Joškovih v Spodnjih Retjah pri Velikih Laščah. 1845. je vstopil v gimnazijo. Najboljše je uspeval v jezikovnih predmetih, v latinščini, grščini, slovenščini, nemščini, tudi v zgodovini in verouku se je vedno dobro odrezal. Manj so mu šle naravoslovne vede, najmanj mu je ugajala matematika. Ta mu je parkrat pokvarila celo odliko. Bil je vseskozi odličnik razen v petem razredu in v prvem tečaju sedmega razreda. Radi matematike ni Levstik napravil zrelostnega izpita. Nekoliko pred rokom mature 1853. je zbolel. Ko je za prihodnji rok ozdravel ni hotel k maturi, ker se je bal, da mu matematika pokvari odliko, a odliko je hotel na vsak način imeti. Ker mu je bil radi pomanjkanja mature onemogočen vseučiliški študij, je sklenil vstopiti v Nemški viteški red, da bi potem tega študiral v semenišču v Olomucu in da bi se pozneje kot duhovnik tega reda vrnil v Ljubljano. Medtem pa so izšle njegove «Pesmi» in tiskar Blaznik mu je poslal tri proste izvode v Olomuc. Te pesmi so vzbudile veliko pozornost. Dijaška mladina jih je z navdušenjem brala. Katehet ljubljanske gimnazije Anton Globočnik je smatral pesmi za nevarne mladini, domovini in veri in je dosegel konfiskacijo teh pesmi v šoli. Blaznik pa je moral zapreti še nerazprodane izvode. Ravnatelj semenišča je na pobudo Globočnika zahteval od Levstika, da pesmi prekliče radi njihove razuzdanosti. Levstik se pa temu ni hotel ukloniti in zato je moral zapustiti semenišče. Ob povratku se je ustavil nekaj časa na Dunaju in tu poslušal predavanja Milošiča in občeval z Vukom Štefanom Karadžićem, kateri je pri Srbih igral isto vlogo kot pri nas Levstik. Bil je nekaj časa domač učitelj. 1861. je prišel Levstik v Trst, da nastopi službo tajnika pri tržaški «Čitalnici». V Trstu se je počutil precej osamljenega. 1862. pride v Ljubljano, da bi tu urejeval «Naprej», katerega je ustanovil za l. 1863. Vilhar. Naslednje leto nastopi službo plačanega tajnika pri «Slovenski Matici». A pozneje so mu to mesto vzeli. 1866. so izdali Stritar, Levstik in Jurčič prvi zvezek «Klasja z domačega polja». S to knjižico so spravili zopet do veljave pozabljenega, zanemarjenega Prešerna. Levstik je uredil pesmi, Stritar pa je napisal uvod, ki je bil tedaj prvi svoje vrste v slovenski literaturi. Pozneje je izdajal satirični list «Pavliho», kjer je ostro napadal odpadnike. Urejeval je «Slovar», katerega je pozneje izdal Pleteršnik. Delo je napredovalo počasi, ker je bil Levstik vnet jezikoslovec. Radi te počasnosti so ga tudi tu odslovili. Končno mu ponudijo l. 1872. mesto skriptorja pri licejski knjižnici v Ljubljani. Enoinštiridesetletni mož je po devetnajstih letih prišel do zasluženega miru in nemotenega dela. Tu je ostal do svoje smrti. Umrli je 1887. leta, zrušen na živcih.

Levstikovo življenje je bilo nemirno, polno borbe. Bil je človek trden neupogljiv, odkritosrčen. Njegove zmožnosti so bile velike. Bil je popol-

noma samostojen v svoji sodbi. Vse to je povzročilo, da se je moral toliko časa nemirno potikati okrog. Po Prešernovi neposrednosti in globoko občuteni poeziji je bila umetnost viskodoneča, kar je imelo za posledico, da je bilo v njej malo pristnega. Levstik je kot vnet realist, poznavajoč svoje ljudstvo in živeč tesno z njim, pokazal kako mora pesnik pisati v ljudskem duhu, a tudi iz samega sebe ven. Praktično je to pokazal s svojim »Potovanjem iz Litije do Čateža«, kjer nam opisuje razne ljudske tipe. Nadaljnje tako delo je njegov »Martin Krpan«, katerega pozna pač vsakdo izmed nas, Jurčič nam je dal svoja dela v mnogem oziru oplojen po Levstikovih mislih, sicer popolnoma prosto in samostojno. Ta dva človeka sta si bila po svoji ljudskosti precej podobna. Trojica Stritar, Levstik, Jurčič je ob tesnem sodelovanju ustvarila novo ero: Stritar, visoko izobražen mož, poznavajoč svetovno literaturo, a premalo vkoreninjen v slovenstvu, česar je imel Levstik mnogo, Jurčič je pa itak pisal v Levstikovem duhu. To so bile sveže sile in nov pomladek za okorelo slovensko slovstvo, ki ni moglo preroditi slovenske umetnosti. V pravem sorazmerju svojih sil je ta trojica dala nov pogon umetniškemu snovanju, da se je lahko od tu nemoteno razvijalo do današnjih dni. Prvo inicijativo pa je dal Levstik s svojim članekom »Napake slovenskega pisanja«, kjer opozarja na jezikovne napake, kjer pokaže na realistično smer in kjer poziva k odkritosrčni kritiki.

Posvetimo par misli veličini duha tega moža, ki je žrtvoval sebe v korist skupnosti, da se bomo dobro zavedali poti, po kateri je šla naša umetnost, da v preteklosti vzremo tudi sebe, da se okrepimo ob duhu in ob tvornosti inicijativnega, delavnega, trdnega, poštenega Levstika.

Josip Bužan: STARČEK

SEDLO PREVALA NA KANINU.

Boris V.:

Na Škrbino.

Bilo je v času, ko je leta 1926. na Tolminskem prvič zapadel sneg. Naša ožja družba se je že delj časa odpravljala na kak daljši izlet, le sediniti se nismo mogli. Zgoden in nepričakovan sneg, ki je med tednom zapadel, je bil vzrok, da je marsikateri naš tovariš poiskal in našel celo vrsto vzrokov, ki so mu branili na hribe. Tako sva ostala samo dva in se odpravila na Škrbino, ki je najlepši hrib na Tolminskem.

Ura je odbila peto, ko sva stopila v Tolminsko meglo, ki naju je objela s svojim hladnim plaščem. Vendar ni bila posebno gosta, tako da sva pod nama speči Tolmin in njegove luči prav dobro razločevala, dokler jih nama ni zakril bližnji grič. Kmalu nad Tolminom je megla ponehala in nad nama se je pokazalo čisto in jasno nebo. To naju je spravilo v veselo razpoloženje.

Pot čez Zalaz, katero sva si izbrala, postane zanimiva že po prvih korakih, ko zapustiš Tolmin in najbližjo vas Žabče. Obda te s čarom tiste lepote, ki jo ima človek ob pogledu na lepe kraje in na s snegom pokrite gore v ozadju.

Pogled se nehote obrne v dolino. Zagledaš razjedeno strugo Tolminke in višje med skalovjem kratek most, ki se vspenja 70 m nad njeno strugo, še višje na isti strani vidiš luknjo, ki takoj vzbudi tvojo pozornost: To je vhod v znano Dantejevo jamo. Na pobočju istega griča stoji znamenje, kjer se vsak pobožni kmet prekriža, obrnjen proti zvoniku Tolmina, ki mu na tej točki izgine izpred oči. — Skoraj istočasno se odpre pogled tudi na Rdeči rob, ki človeka očara s svojim razgrizenim in raztrganim skalovjem. Podoben je kameniti mizi, obloženi s skalovjem, ker drugega pač ne najdeš na njem. Samo par korakov napraviš še, ko se naravnost pred teboj odpre pogled na verigo vrhov. Jasno jih vidiš pred seboj — na sredi Škrbina, cilj najinih korakov. Od tu se proti desni nadaljujejo zakriti členki te gorske verige in končajo nekje za Črno prstjo. Na levi se ji priklopi najvišji členek, Veliki Kuk (2086), nato pa pada proti praviljčnemu Bogatinu in se izgubi med drugimi grebeni.

Bila sva zatopljena v najlepše misli in hrepenenja, kmalu sva se potopila po poti, ki naju je vodila navzdol do večjega dotoka Tolminke. Komaj sva se na drugi strani začela dvigati iz doline proti Ravnem, ko zagledava za hribi, ki so nama zakrivali Tolmin, prvo jutranjo zarjo, ki je pordečila bližnji del nebes. Na nasprotni strani pa so od te svetlobe

rdeli vsi hribi, rdeča sva bila tudi midva. Bil je čaroben trenutek in ne bom ga pozabil nikoli. — Barva se je izpreminjala in izginila, Solnce pa ni še vzšlo, ker so ga zakrivali nakopičeni oblaki.

Molče sva hitela dalje, ker sva zamudila precej časa. Kmalu so pred nama ležale Ravne — tiha in pokojna gorska vasica. Lepa je radi svoje lege; hiše pa so majhne, nizke in ponižne, krite s slamo, tako, da se zdi človeku, kakor bi bile zlezle v zemljo. — Ob najinem prihodu je zalajalo par psov, ljudi sva ugledala šele v hiši, kjer sva se ustavila. Ker je bila nedelja, so moški sedeli okrog ognjišča ali dremali po klopeh. Ko sva pristopila, so se nama molče umaknili, in prisedla sva. Gospodinja je zavrela mleko, ki naju je segrelo. Poslovala sva se od gostoljubnih ljudi in odšla po grapi do vznožja Škrbine, ki sva jo od sedaj naprej imela neposredno pred seboj. Natočila sva si vode in obenem naletela na prvi sneg, ki je postajal vedno višji. Pred seboj sva imela najtežji in najlepši del najine poti — škrbinsko steno. Razen drugih posebnosti Škrbine je gotovo tudi ta, da ima precej veliko kamenito ploščo. Ker je nagnjena in iz trdega kamnja, je zelo pripravna za plezanje. Po sredi stene drži razpoka, ki je zavarovana z železno vrvjo. Pripravna je posebno za začetnike, ki se želijo urediti v plezanju. Tudi v druge smeri držijo razpoke, ki pa niso priporočljive, ker končajo v zagato.

Pogled na steno ni bil nič kaj razveseljiv. Stena sama je bila sicer brez snega, a polne so ga bile razpoke. To naju je nekoliko splašilo. Že sva mislila na drugo pot — toda trenutek poguma naju je pognal navzgor — trenutek, ki bi naju kmalu stal mnogo kesanja, stal pa naju je obilo truda in trpljenja. Danes ne bi šel več v tako nevarnost.

Bila sva na steni. Kopala sva sneg, da sva lahko vsaj ob robu stopala po razpoki, to pa naju je stalo mnogo časa in še več truda. Večkrat sva se morala oprijeti v snegu zakopane vrvi, zato sva razbijala led in valila sneg, da je bilo veselje, ropot se je širil po tihi okolici. Nekje na sredi stene se nama je zgodila prva neprijetnost. Tovariš me je prosil vode, a jaz mu nisem hotel ugoditi, boječ se, da bova na vrhu žejna. Tu pa mi je kakor nalašč padla steklenica na sneg, se za trenutek ustavila, tako, da je bil tovariš, ki je stopal za menoj, že vesel, misleč, da bo pil; k nesreči pa se mu ni posrečilo ujeti steklenice, ki je zdrknila po steni in se razbila. Kaj sva hotela. Neprijazen pogled sva vrgla za njo in lezla dalje. Ni treba praviti, da se nama je žeja takoj povečala in začela sva jo gasiti s snegom. Strah se nama je večal in tudi najina negotovost je začela naraščati. Molče sva iskala poti, kakor bi se eden drugemu bala povedati, da ne bova prišla na vrh. Misel na povratek pa naju je strašila, ker sva vedela, da se po steni skoro ni mogoče vrniti.

Bila sva že skoraj na varnem, še par korakov je manjkalo, ko sem z grozo zapazil neprehodno mesto pred seboj. Led je pokrival vrv in tudi sneg je bil ves obrobjen z debelo skorjo ledu. Brez daljšega premišljanja sva se vrnila, zaupajoč sama vase. Nekoliko nižje sva šla v drugi smeri, preplezala precejšnjo skalo in k sreči zadela na lahko prehodno pot. Bila sva rešena skrbi in težav — le žejna sva bila.

Neverjetno trudna sva stopila na varnejša tla, kjer konča stena, ter se odpočila. Kmalu sva pred seboj zagledala vrh.

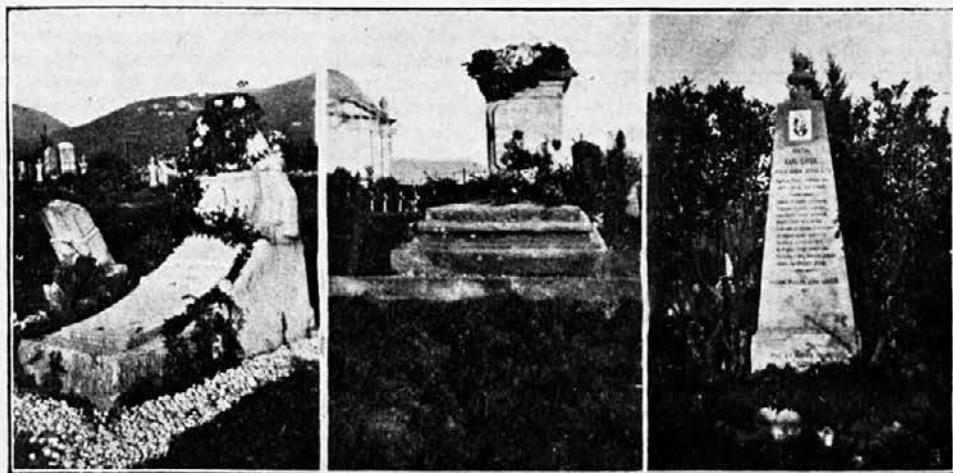
Visoko je stalo solnce, ko sva prišla na vrh ter dobila zadoščenje za svoj trud. Takoj sva si poiskala pripraven prostor v zatišju in použila

polovico hrane. Da sva vsaj nekoliko pogasila pekočo žejo, sva zobala sneg, ki je v velikih plasteh ležal okrog naju. Takoj pa sva se podala na vrh, da se naužijeva tistega razgleda, ki ga more človeku nuditi le Škrbina. Okrog naju je bilo neverjetno mirno in samotno. Celo gorski veter je skoro docela utihnil. Čisto blizu pod nama je ležalo Bohinjsko jezero. Baš se je začela na njem trgati megla in se svetlikati od prodirajočega solnca. Vsa ostala dolina je ležala v mrču, pod katerim je vrelo jutranje delo in življenje. Oko se je obrnilo na kopo hribov, ležečih pred nama. Nehote se je pogled ustavil na zadnjem velikanu, ki je zadobival vedno čistejšo obliko — bil je Triglav. Še ena gora je daleč molela svoj vrh iz megle, oškrbljeni Krn. Zanimiv je bil tudi pogled na furlansko stran. Pod nama je ležalo neizmerno morje megle, ki je zakrivalo pokrajino, ležečo proti jugu. Zdelo se je, da je razburkano, ker so se vmes opažali tudi grebeni valov, ki jih je veter prenašal in izpreminjal. Bil je to pogled na površje tiste megle, ki dela pod seboj ležeči svet tako dolgočasen in pust. Le tu in tam se je iz nje dvigal kak večji hrib in tako tvoril okrogle otoke in zalive tega ogromnega morja.

Spomnila sva se spominske knjige, ki je ležala med kamenjem, pokrita s snegom. Takoj sva jo odgrebla, prelistala in vpisala svoji imeni. Pri tem pa ne smem pozabiti omeniti, da je Škrbina od naših ljudi vse premalo obiskana. Med kopico imen vojakov-alpincev, sva našla par imen Tolmincev, med temi največ tolminskih dijakov.

Skoraj nisva čutila, da sva 2054 m nad morjem, ker tu je bilo svetlo in je sijalo solnce, v dolini pa je ležala megla in jo delala dolgočasno.

Polagoma naju je začelo zebsti, zato sva se spustila po najlepši poti proti planini Razor. Ker je bil sneg trd, sva se oprla na palice in se peljala še predaleč, da sva morala skakati čez kamenje. Udarila sva jo proti Ravnam. Ljudje so nama zopet postregli z mlekom, ki naju je zopet oživilo. Izbrala sva si drugo pot — mimo Dantejeve jame, katero sva pri odhodu opazovala le od daleč z nasprotnega hriba.

VSEH VERNIH DUŠ DAN 1927 NA GORIŠKEM POKOPALIŠČU

Od leve na desno: grobovi Dr. Ant. Dremote, pisatelja Frana Erjavca in dr. Karla Lavriča.

L I S T E K.

P R I R O D A.

Kako daleč odmeva glas. Učenjaki so preiskovali, kako daleč v višino odmeva glas in so prišli do presenetljivih zaključkov. V ta namen so se posluževali balonov, ker delajo na zrakoplovih motorji prevelik šum. Človeški krik se je slišal do 500 m visoko. V višino 900 m se je razlegalo kvakanje žab — na vsak način jih je bilo večje število. Vojaška godba je bila slišna še v višini 1400 m, glas cerkvenih zvonov pa je šel še za 100 metrov višje. Pok puške je dosegel 1800 m. Vse pa je prekosil vlak; v višino 2500 m se je slišal ropot vozečega vlaka, v višini 3050 m pa je bil slišen žvižg lokomotive. Na vsak način odvisi daljava odmeva tudi od zračnih tokov; zgoraj navedena opazovanja so se izvršila tedaj, ko je vel zračen tok navzgor.

Izumiranje metuljev. Zadnje čase so ugotovili, da se je število metuljev v poslednjih letih zelo zmanjšalo. Tako poročila prihajajo posebno iz nemških dežel. So na primer vrste, katerih je bilo prej zlahkoto zbrati kakih tisoč, zdaj pa jih jedva človek še naleti. Vzrok manjšega števila metuljev gotovo ne leži na zbirateljih teh živali, akotudi so posamezni redki metulji morda baš radi njih tako redki. V glavnem predpisujejo vzrok naravnim pojavom, predvsem vremenskim vplivom. Poleg tega so vedno bolj redke nekatere divje rastline, ki so se jih posluževali nekateri metuljni črvi kot svojo edino hrano.

O B R A Z I.

Emile Zola. Petindvajset let je preteklo, odkar je umrl veliki francoski pisatelj, začetnik takozvane naturalistične literarne šole, Emile Zola. Rojen je bil leta 1840. Ta človek, ki je za cela desetletja imel velik vpliv na evropsko literaturo, je začel kot lirichen pesnik. Bil je ubog in je veliko trpel. Pod vplivom Balzaca in Taineja se je razvil v pozitivista. Pri Taineju se je učil, da imajo častihlepe, pogum in pravicoljubnost iste vzroke kot prebava, gibanje mišic in živalska toplota, da so greh in kreposti izdelki kakor vitrijol ali gladkor. To svojo novo metodo je poizkusil v mračnem romanu strasti «Terezija Raquin», ki je izšel leta 1867. in v «Magdalení Ferát», v katerem igra podedovanost prvič svojo vlogo. Nato je pisal veliko vrsto romanov pod skupnim naslovom. Ti obsegajo dvajset romanov, v katerih je opisana socialna zgodovina ene družine pod drugim cesarstvom.

V skrivnosti duše Zola ni prodiral. Kjer vlada samo prosta volja, kjer podedovanost in okolica gospodari, so izključeni ljudje z globoko razvito samobitnostjo. Pač pa se je posrečilo Zolaju orisati duševnost množice. Vse, kar je skritega vrelo in se pregibalo v ljudski duši, vso temno hrepenenje in nezavestno silo večglave pošasti, je znal Zola zgrabiti, oživeti in vreči v svet. Zelo veliko pozornost so vzbudili predvsem njegovi romani: «Ubijač», «Nana», «Pri domačem ognjišču», «Germinal», «Zemlja», «Polom» in «Doktor Pascal». Slovenci smo dobili v prevodu samo njegov roman «Polom». Pisatelj je umrl leta 1902.; zadušil ga je bil plin, ki ga je pustil zvečer odprtega v svoji sobi.

D R A M A.

Drama Indijcev. Dramatika Indijcev je v velikem nasprotju s kitajsko dramatiko. V kitajski drami je vladal razum in enostransko občutje brez fantazije, indijska drama pa je bila polna domišljije in iznajdljivosti. Vsa poezija, vse življenje Indijcev je bilo prepojeno z njih verskimi predstavami, tako tudi drama. Bilo pa je odločujoče za njeno bistvo in njeno obliko, da je padel njen postanek ravno v čas, ko so stare verske predstave Indijcev začele dobivati novo obliko in je imelo to za njihov duševni razvoj velik pomen. Knjige «Vede» so učile o enoti narave in duha in ta vera jim ni branila, da so gledali naravo in življenje bolj z veselo strani. Silila jih je v to, da so častili tajno in nevidno bitje. Prvi preobrat je prinesla knjiga postav «Mensus». Brahmanska filozofija je učila nauk o zaničevanju življenja in je zavrgla kulturo. Ta nauk je učil, da je že postanek človekov krivda in da je vse življenje samo neprestan proces pokore in očiščevanja. Po brahmanskih naukih je svet tak, kot je ustvarjen, popolnoma prepuščen sam sebi in je vsako božansko vmešavanje izključeno. Dejanje je usoda človekova, pričujoče stanje je posledica prejšnjega življenja. Kar trpi, trpi človek samo radi svojih prejšnjih krivd, zato si more s pokoro prislužiti boljše stališče v prihodnjem življenju.

Versko naziranje Indijcev je bilo zelo različno od krščanskega, vendar-le zapazimo par poteze, ki so si podobne. Četudi so potekali nauki iz popolnoma različnih virov, vendar zapazimo tu pa tam neko zaprtje, beg pred povzetnim in nagnjenje k razmišljanju in opazovanje narave in hrepenenje po boljšem življenju na onem svetu. Poleg tega opazimo pri Indijcih eno in isto lepo

naziranje pri zakonu in družini, isto tenkočutnost vesti, isto »gledanje v srca ljudi.«

Mnogo prej, ko so se pri Indijcih pokazali prvi znaki drame, se je pri njih razvilo lirsko in epsko pesništvo. Poleg himen »Ved« so že davno nastale epične pesnitve »Mahabharata« in »Ramajana«; prva je opisovala boje starih junakov, bogov in velikanov, druga pa dejanja boga Višnu, ko se je prikazal sedmič na svet in se je imenoval Rana.

Iz tega se je razvil dialog, ki so ga predstavljali tu pa tam med službo božjo; spremljali so ga s petjem in godbo. Indijci imajo za dramo ime »Matja«, kar pomeni ples v zvezi z besedami. Dramatična umetnost je med Indijci nastala v tretjem stoletju pred Kristusom. Prve igre so bili misteriji, ki so se razvili v božanstveno ali junško dramo. Tej se je pridružila idolična kraljevska drama. Najbolj znan pesnik je bil Kalidasa v 2. do 4. stoletju po Kr. Znamenit je njegov »Sakuntala«. Drama se odlikuje po svoji globoki prisrčnosti in po naivni preprostosti izraza. Posebne dramatične silo pa ima meščanska drama pisatelja Bhavabhuti (okrog 720 po Kr.). Kalidasa je bil dvorni pesnik, Bhavabhuti pa je bil preprostega rodu.

Drama Indijcev je imela vsa svojstva, da bi se lahko razvila, toda po svojem posebnem naziranju o življenju in o smrti je bila zaostala. Nikoli ni bilo prišlo do pravega razmerja med liriko in epiko; to dvojce se ni nikoli zlilo med seboj. Tudi ni bila njih drama ne čista tragedija ne čista komedija. Če so predstavljali komične scene, se niso mogli nikoli prekopati čez burko, vse igre brez izjeme imajo dober konec in junaki v igrah trpe pogosto po nedolžnem. Značaji pa so lepo orisani in so dosledni v kompoziciji drame. V humoristični zvezi resnih in komičnih elementov spominjajo tu pa tam na Shakespearea.

Dramatična pesnitev Indijcev se deli v dva dela. Prvi del se imenuje Rupakas, drugi Uparupakas. Prvi del je namenjen za viteze, drugi za nižje sloje. Prvi je pisan v sanskritu, drugi pa v pakritu. Oba pa imata še mnogo podvrst. Vsaka igra začne in konča z molitvijo. Nato sledi avtorjev uvod, ki hvali in priporoča svoje delo. Slednjič začne predigra. Prolog zapazimo tudi pogosto pri klasikih. Indijska drama ne pusti, da bi bil oder niti za trenutek prazen. Med tem, ko spreminjajo scenerije, pride kdo in zabava občinstvo po svoje. V junških dramah ima junak poleg sebe kako zaupno osebo. Vila se imenuje junakov muzikalični tovariš. Vidushaka pa je šaljivi svetovalec junakov, ki ne zavzema

mesto sluga, ampak prijatelja. Gledališč Indijci niso imeli, ampak palače in dvorane. Igrali niso popoldne ali zvečer, ampak jutraj. Dramatičen jezik se je menjaval iz proze v verze in narobe, kakršen je bil junak ali po tem, kaj je govoril. Na strasti so polagali veliko važnost, ker izvirajo iz temeljnega občutja. Indijska dramaturgija jih loči v trajne in mimoidoče. Prve so: Hrepenenje, veselje, žalost, pogum, strah, podvzetnost; druge pa ravnodušje, odtujenost in nevolja. Vzbuditi simpatijo ali antipatijo, strah ali sočutje, je bil cilj indijskega dramatičnega pesništva.

Šele v prejšnjem stoletju so se Evropejci po bližje seznanili z dramatičnimi pesnitvami Indijcev. V marsičem čutimo z Indijci veliko sorodnost v duševni kulturi.

Dramatika Egipčanov. Dramo v pravem pomenu besede niso Egipčani nikoli imeli. Vendar, ker so bili veren narod in ker so imeli v nekem oziru precej skupnega z Indijci, ni bilo mogoče, da bi se ne bili pojavili misteriji, ki so začetek drame pri vseh kulturnih narodih. Letne čase in praznike so obhajali s posebnimi igrami, ki so predstavljale trpljenje bogov. O tem poroča tudi zgodovinar Herodot.

Stari pisatelji so trdili, da je bilo pri Egipčanih razvito petje in glasba. Imeli pa so dvojno glasbo, versko in posvetno. Častili so boga Ozirika v posebnih procesijah, pri katerih so se vedli zelo nespodobno; zgodovinarji trde, da je tudi grško čaščenje boga Dionizija prešlo iz Egipta in se pomaknilo do Aten, kjer se je razvila grška drama.

O D M E V I.

Zvonimir Rogos v Pragi. Znani slovenski igralec, član narodnega gledališča v Ljubljani, je gostoval v vlogi Hamleta v nekem praškem gledališču in sicer z velikim uspehom. Češki listi pišejo o njem zelo simpatično: »Njegov način igranja je, kar se miške tiče, sicer nekoliko teatraličen, toda njegova umetnost predstavljanja je brezhibna in res odlična. On se kot pravi gledališki igralec popolnoma zaveda, da učenje vloge na pamet ni samo krepost, ampak tudi dolžnost, zato obvladuje tekst popolnoma in posveti vso svojo pazljivost razločnosti izgovorjave, pravilnemu poudarku in ritmični kadenci govorjenih stavkov v popolnem soglasju z vsebino teksta. Gost je igral z mladostnim navdušenjem, kar ga je delalo posebno simpatičnega in se je popolnoma uklonil Hilarijevi režiji, ne da bi bila pri tem kaj njegova osebnost trpela. Upravičeno je, če občinstvo ni štedilo s pohvalo.«

N A Š E S L I K E.

Zapuščeni grobovi. Praznik vseh mrtvih, ki vzbuja v nas spomin na pokojne, katerih duh še ni umrl v naših srcih, nas je napotil na Gregorčičev grob.

Odpravili smo se, da mu izkažemo čast, ki jo je narod dolžan svojemu poetu. Dan je bil krasen in pot iz Tolmina kaj lepa in radostna. Žalostno pa nas je presunil pogled na cerkvico sv. Lovrenca, kjer počiva pesnikovo telo. Bolj ko smo se približevali cerkvi, bolj je na nas legal vtis zapuščenosti.

Pokopališče, ki leži na pobočju grička in okoli cerkve, je precej zapuščeno in žalostno. Cerkev sama pa je mrtva, deloma podrtja in popolnoma zapuščena. Žalostna slika vojne, žalosten spomin na morenje pobesnelih mas. Na njeno zadnjo steno je priglavljen spomenik, ki krasi grob soškega slavnika. Spomenik ni velik, toda značilen. Pogled na grob pa človeku ne more več nuditi vtisa zapuščenosti; vse več — vzbudi v duši človeka žalosten občutek samoočtožbe, da ne rečem narodne zani-

nija med življenjem in pomrtnostjo pesnika. In vendar pravijo, da častimo poete šele po smrti.

Opleli smo grob, pozlatili svete črke spomenika; tovariš je prinesel venec iz trnjevega robidja, ki ga je spletel pod zidom pokopališča ter ga s čudnim nazmehom položil na grob. Molčali smo, a čutili smo isto. —

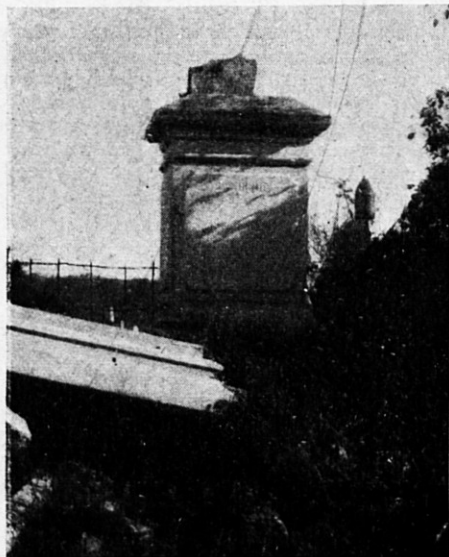
Takrat smo v drugič doumeli Simona Gregorčiča: on je največji poet naše ožje domovine, njegov grob pa je ena naših svetinj! Nehote se mi je vrinila misel, da narod, ki ne spoštuje svojih velikih mož, jih ni vreden.

Prihodnje leto bo moral biti grob obzrt s cvetjem in rožami.

Tolmin, meseca novembra 1927.

Ragol.

Kar je rečeno v gornjem pismu, velja v veliki meri tudi za nekatere grobove na goriškem pokopališču. Iz slike, ki jo objavljamo, je n. pr. jasno videti, v kako žalostnem stanju se je nahajal grob pisatelja Erjavca. Na dan vseh vernih duš so se mlada srca spomnila teh grobov, mlade roke so jih okrašile. Vsa čast jim!

**NAGROBNIK PISATELJA FRANA
ERJAVCA**

**na goriškem pokopališču, pred popravo
jeseni 1927.**

krnosti. Na njem rastejo — rože — najbrž divje, če ne pa podivjane, ker jih nihče ne neguje. Cvete ne nobena. Med temi rožami kraljuje plevel. Na njem ta dan ni zagorela sveča, ni ležala sveža roža. Čudna harmo-

Z A P I S K I.

Literatura sovjetske dobe. Znani ruski bibliograf Vladislavljev, ki je svojčas izdal knjigo «Ruski pisatelji 19. in 20. stoletja», je priobčil ob deseti obletnici oktobrske revolucije nadaljevanje tega dela, ki obsega vso literaturo sovjetske dobe od leta 1918. do 1927. Ta knjiga je nekaka bibliografska bilanca desetletja na področju leposlovja, literarne kritike, publicistike in literarne zgodovine; v knjigi se nahajajo tudi biografski podatki o posameznih pisateljih.

Ruski Zvon. Tako se imenuje nov mesečnik, ki so ga začeli izdajati v Berlinu ondodni ruski emigranti. Mesečnik je konservativne smeri in ga urejuje neki Iljin. Prva številka kliče v svojem uvodu k aktivnemu boju zoper boljševizem, posebno pa poudarja nujnost preosnove notranjih pogreškov ruske duše, namreč pomanjkanje samovzgoje in discipline volje.

Utopični roman. Znani angleški pisatelj H. G. Wells je spisal utopični roman «Ljudje, ki so bogovom enaki»; ta roman je izšel tudi v nemškem jeziku. Modri angleški pripovednik se nikoli ne utruja razmišljati nad našimi socialnimi in političnimi napravami. V svojem romanu je poslal nekega angleškega časnikarja v paralelni svet, ki je našemu podoben, kjer živijo ljudje kakor mi, le da so po svojem načinu živ-

ljenja in po svojih nazorih za tisoče let pred nami. S časnikarjem so na tem izletu tudi nekateri predstavniki angleške družbe, ki se zataplajo v burne debate o naših sodobnih in o tamkajšnjih socialnih napravah. Roman konča v Londonu. Vse so bile samo sanje, poučne sanje, ki so čitatelju v marsičem odprle oči.

Zanimivi knjigi. Angleški pisatelj, tudi Slovencem že znan po svojem romanu »Četrtek«, C. K. Chesterton, je kmalu potem, ko je prestopil v katoliško vero, izdal dve knjigi, ki sta vzbudili med občinstvom v Ameriki in Evropi veliko občudovanja in zanimanja. Ti dve knjigi sta: »Sv. Frančišek Asiški« ter »Večni človek« (The Everlasting Man). V zadnjem delu razvija pisatelj svoje misli o izvoru človeka, civilizacije in vera.

Zbrana čela francoskega pisatelja. Isidore Ducasse, ki se je podpisoval tudi z imenom Comte de Lautréamont, je znan francoski pesnik, ki se odlikuje po bogati fantaziji, zadržnosti in nekem elastičnem pesniškem pogonu. Že leto dni govorijo v Franciji o njegovih delih, zlasti se zanimajo za njegove drzne in močno zasnovane pesmi, ki jim nekateri priznavajo prvo mesto v francoskem pesništvu in njih avtorja samega postavljajo poleg takih velikanov kot so bili Baudelaire in Rimbaud. Nazivljejo ga tudi učitelja vse najnovejše francoske pesniške generacije. Ravno kar so izšla njegova zbrana dela (*Oeuvres complètes de Isidore Ducasse*). Zbrane opise je uredil mladi pisatelj Philippe Soupault, pesnik in romanopisec.

Odkrit Velasquez. V nekem starem samostanu v Toledu so slučajno odkrili staro sliko slikarja Velasqueza. Slika izhaja iz leta 1620. in predstavlja neko frančiškansko sestro Sor Hyronimo plemenito Fuentae.

Novo delo Gerharta Hauptmanna. Veliki nemški pesnik in dramatik Gerhart Hauptmann je izdal velik epos v heksametrih z naslovom: »Dogodivščine, porednosti, akrobatstva, obrazi in sanje velikega poredneža, potepuha, komedijanta in magija Tilla Eulenspiegla.«

Slavistične študije v Italiji. O tem problemu je pisal v sedmi številki praške revije »Volja Rossii« Ettore Lo Gatto. Historičen pregled začenja s tridesetimi leti devetnajstega stoletja in končuje z najbližjo sedanostjo. Obširni bibliografski podatki se nanašajo tako na originalna dela italijanskih pisateljev, kakor na prestave iz slovanskih literatur. Pisatelj izraža na koncu članka upanje, da bo Italija v nekaj letih, če ne na istem mestu z drugimi narodi, kar se »slavistične« tradicije tiče, vendar na zelo častnem mestu med tistimi, ki delajo

za medsebojno spoznavanje narodov, ki je za boljšo bodočnost človeštva tako nujno potrebno.

Ruska državna založba in slovanske literature. Ruska državna založba je izdala katalog tistega leposlovja, ki ga je ona izdala v dobi, odkar obstoji, to je od leta 1919. dalje. V tem času so bila izdana dela 500 različnih pisateljev; med temi je ruskih pisateljev 249, neruskih pa 251. Med 24. tujimi liriki, katerih dela so izšla v državni založbi, ni niti enega Slovana. Med 178. tujimi pripovedniki je zastopanih 11 slovanskih pisateljev in sicer Poljaki: Gornjak, Danilovski, Žeromski, Reymont, Rudnicki in Strug. Ukrajinci so: Viničenko, Dosvitnij in Franko. Izmed Čehov sta: Hloucha in Čapek, ki pa so ga predstavili kot Angleža. Nato sledi 50 tujih dramatikov, med katerimi je samo eno slovansko ime, namreč Gabrijela Zapolska s svojim »Ahasverom«. Dvanajst slovanskih pisateljev med 250. tujimi avtorji je vsekakor značilno.

Kaj pišejo Rusi. Elija Surgučev, slaven dramatik, katerega komedija »Jesenske gosli« je prevedena že v večino evropskih jezikov in je napravila slaven pohod preko vseh največjih evropskih odrov, je zadnje čase izdal zbirko »Povesti emigrantov«. Izvrstno opisuje v teh povesticah ambijent ruskih emigrantov. Ima talent pripovedovanja in jako izbran slog.

Ivan Bunin, eden izmed dvanajstih članov Ruske Akademije, ki živi sedaj v Franciji v svoji vili ob obmorskih Alpah (Alpes Maritimes), je že tudi Slovencem znan kot izvrsten pisatelj in globok pesnik. Zadnje čase je izdal zbirko povesti pod naslovom »Poslednji sestaneke«.

Gledališki kritik A. Plešejev je ob priliki 25-letnice umetniškega udejstvovanja velike ruske umetnice Rošine Insarove izdal v Parizu knjigo o njenem umetniškem delovanju.

Reigen. Dunajski pisatelj Arthur Schnitzler je bil pred leti spisal vrsto prizorov pod naslovom »Reigen«, ki je bila radi svoje vsebine vzbudila precej šuma. Ti prizori so doživeli 100.000 izvodov svoje izdaje. Ta jubilejna izdaja bo izšla v razkošni opremi pri Benjaminu Harzu v Berlinu.

Roman o Kristofu Kolumbu. Znameniti španski pisatelj Blasco Ibanez je napisal roman o Kristofu Kolumbu v treh debelih zvezkih. Prvo ga bo priobčila v angleškem jeziku neka njujorška revija, nato šele bo izšel tudi v Parizu.

Emile Zola. Ob priliki petindvajsetletnice Zolajeve smrti bo izšla v Parizu celotna izdaja njegovih del; v tej izdaji bo tudi cela vrsta do zdaj še neznanih spisov in člankov velikega romanopisca.

B R S T J E.

Esén. Vaša «Lahka noč» ni godna za tisk, dasi vidimo, da Vam skrivnosti pesnikovanja niso docela neznane, samo, da jih s pridom ne znate uporabljati. Konec pesmi je tudi miselno zgrešen; človek ne ve, kaj hočete povedati.

Milada. Med «brstje» vas denemo. Pa kar med «brstje»? — boste rekla. No, saj nič hudega ni; vaše poslano itak še ni za tisk, zakaj na eni strani pole se res ne dá kaj posebnega povedati. Zdi se nam pa tudi, da se malo norčujete iz nas; če se pa motimo, je ravno tako dobro. Črtica je sentimentalna in opisuje stvari, ki zanimajo človeka, dokler je mlad in zaljubljen in še tedaj samo tistega, ki je stvar napisal. Nikari ne govorite o nesrečah v življenju! Vsaka prva ljubezen, ki gre po vodi, še ni nesreča, (ali se motim!); kolikokrat človek po desetletjih tavanja najde tisto, kar je podzavestno iskal, in takrat gleda z nasmehom na vse svoje «nesreče» v preteklosti. Vidite, tako pojmovanje je že realistično, vaša črnogledost pa je sentimentalna. Če hočete še vedeti, kateri izmed navedenih pisateljev je realističen, vam povemo, da si kot novelistah lahko vzamete za vzor Maupassanta. Ali Čehova ne poznate? Na vsak način pa Vam ne odsvetujemo predvsem Dostojevskega, ki je največji pisatelj sploh, in pa Turgenjeva, o katerem trdijo, da je tehnično nadkriljeval Dostojevskega, dasi je brez dvoma Dostojevski večji talent. Pustite turboto, uprezite pogum in oglasite se šel!

Zagorjan. «Pod oknom» je tako podobna Prešernovi z istim imenom, da ne govorimo več o nji; samo, da je vaša krajša. V pesmi «Spomini» pa zaidete tu pa tam v grdo prozo. «Čudno se razlega petje — žabje tam v gozdnatem močvirju». O blagoglasju in o lepem pesniškem izrazu berite, kar sem povedal zgoraj.

M. N. Vi nam pošiljate dve pesmici in pravite že naprej, da niso za tisk, vi pa jih pošiljate samo za vajo. Vidite, ta odkritost nam je pa res všeč. O pesmih je pa težko reči, zakaj niso godne. Vi ne poznate najnavadnejših zahtev, ki jih mora poznati pesnik. V prvi vrsti morate paziti na blagoglasje in na lep pesniški izraz. Če vi rečete: «Zarja gre čez grič» ni to niti blagoglasno, ne pisniško lepo. Boljše bi bilo v vsakem oziru: «Zarja vstaja nad goró...» ali pa kako drugače. Lepše, blagoglasnejše in bolj pesniško zveni drugi verz: «V belih rokah rože zlate — nosi...» Vi morate pisati, brati in sebe poslušati; kjer kaj šepa, je treba piliti, toliko časa, da se vse lepo vjema, mi-

selno ter v blagoglasju besede; in pa paziti je treba, da pesem ni rimana proza, ampak resnična poezija. Poizkusite predelati prvo in drugo pesem, boste videli, da boste imeli uspeh.

S M E Š N I C E.

Zgovornost. Pripovedujejo, da so Flamci najredkobesednejši ljudje na svetu. Nekoč sta se peljala dva Flamca iz Pariza v Berlin. Ko sta sedla v kupé, je dejal eden izmed obeh: «Slab zrak je tu notri».

V Kolinu je odprl usta drugi in odgovoril: «Tega je kriva slaba železniška uprava».

Ko sta se pripeljala v Berlin, je spregovoril zopet prvi: «Ali bi odprla okno?»

V tem trenutku se je vlak ustavil, potnika sta izstopila.

Moderni otroci. Oče: «a zakaj si ga tepel?» — Sin: «Moj Bog, zato, ker je šibkejši nego jaz.»

V uradu. «Vaša starost?» — «Ženska ima vedno toliko let, kolikor jih kaže.» — «Torej zapišimo osem in sedemdeset let.»

Dolgo je hodil domov. «Sinoči si moral priti lepo nadelan domov. Koliko pa je bila ura?»

«Ne vem. Samo to se spominjam, da mi je v prvem nadstropju nekdo dejal »Dober večer«, ko sem dospel v tretje pa nekdo drugi »Dobro jutro!«

Priden učenec. Tonček: Danes sem bil v celem razredu edini, ki sem znal prav odgovoriti na učiteljevo vprašanje. — Oče: Kaj pa je vprašal? — Tonček: Kdo je razbil šipo?

Pri zobozdravniku. — «Zobje, ki ste mi jih zadnjič dali v usta, me strašno trgajo.» — «Da, draga gospa, zobje so tako dobro narejeni, da celo bolijo.»

V zaporu. Ravnatelj nekega zapora je zaukazal, da se morajo kaznjenci baviti vsak s svojim delom, ki so ga opravljali v prostosti. — Nekega dne je prišel nadzornik k ravnatelju in mu naznanil: «Gospod ravnatelj, številka 67 noče mizariti, zahteva, da se bo pečal z opravljanjem, ki ga je imel v svoji prostosti.» — «To se mu lahko ustreže,» je dejal ravnatelj. «Kaj pa je po poklicu?» — «Zrakoplovec, gospod ravnatelj!»

Novomodno. Gospa Trlica je s svojo dvajsetletno hčerko naletela na nekega znanca. «Ah, glej, glej,» je vzkliknil ta začuden, «to je že vaša gospodična hčerka! Kako je zrastle! Če pomislim, gospodična, sem vas poznal že takrat, ko ste nosila dolgo krilo!»

UGANKE.

Knjižne cene. (Sestavil Roberts.)

Alešovec, Petelinov Janez	L	6:20
Milčinski, Volkašin	"	4:40
Gogolj, Revizor	"	2:50
Zbašnik, Za srečo	"	5:20
Štrekelj, Slovenske narodne pesmi	"	1:40
Meško, Črna smrt	"	2:10
Bevk, Smrti pred hišo	"	3:70
Slemenik, Izdajavec	"	2:50
Detela, Takšni so	"	6:40

Pri pravilni uporabi cen (številke) dobiš znan pregovor.

Kvadrat. (Sestavil Roberts.)

a	a	d	e
e	l	n	o
o	o	o	p
p	r	r	r

stavba
del gledališke dvorane
pisarniška potrebščina
svetlopisemska oseba

Od zgoraj navzdol in od leve proti desni
čitaj iste besede.

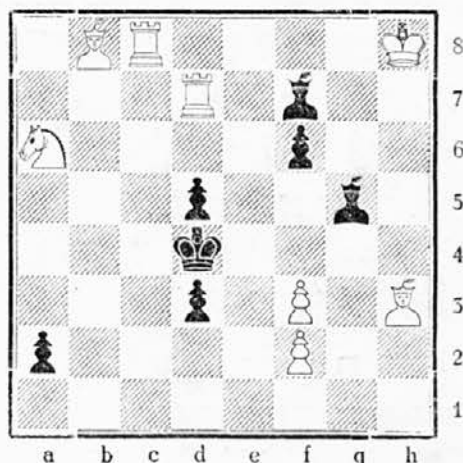
Skrivalnica.

RAVSANJE
OBLAK
POGREBEC
DOMIŠLIJA
OMARA
POSVETITEV
OVOJ
POSODA
JESEN
ROCOL

Vzemi od vsake besede po dve zaporedni črki, pa dobiš, če pravilno izbereš, domač pregovor.

Š A H.

PROBLEM 9. — William Meredith.

Beli matira v 3 potezah.

Črni: Kd4; Lf7, g5; a2, d3, d5, f6 = 7 kosov.
Beli: Kh8; Lb8, h5; Sa6; Tc8, d7; f2,
f3 = 8 kosov.

Rešitev problema 9. in prejšnjih dveh problemov bomo objavili v prihodnji številki „Našega glasa“.

Cenjenim naročnikom!

Bližamo se zaključku III. letnika »Našega Glasa«, ki bo v prihodnjem letu vse lepši in zanimivejši. Uredništvo in upravništvo sta že poskrbela, da bo novi »Naš Glas« ustrezal v vsakem pogledu željam in potrebam najširših krogov svojih čitateljev. Izšel bo v l. 1928. oblikovno povečan, vsebinsko pa preurejen in izpopolnjen, tako da bo v resnici pravi družinski prijatelj, veselje starih in mladih. Čim več bo naročnikov, tem lepši in obsežnejši bo »Naš Glas«, tem cenejši bo. Prijatelji, na Vas računa »Naš Glas«, na Vas se zanaša! Ostanite zvesti »Našemu Glasu«! Naročajte ga, priporočajte ga, širite ga!

LEKARNA CASTELLANOVICH

Lastnik: F. BOLAFFIO

Via dei Giuliani šte. 42, Trst (Sv. Jakob)

VODA „DELL' ALABARDA“

proti izpadanju las

Vsebuje kinin in je vsled tega posebno priporočljiva proti prhljaju in za ojačenje korenin. — Steklenica po L. 6.— in se dobiva samo v lekarni CASTELLANOVICH, Trst, Via Giuliani šte. 42, Trst.

GLYKOL

Zelo uspešno sredstvo posebno poleti, v vročih dneh. Kdor se čuti živčno slabega in trpi na glavobolu, naj uporablja samo „GLYKOL“, ki ozdravi v najkrajš. času. Cena steklenici L. 8'50. — Za popolno ozdravljenje je treba še s t steklenic.

 Izvrsne Švedske kapljice sv. Antona za želoder.

Old England

Trst, Corso Vitt. Em, 26

Velika zaloga izgotovljenih oblek. - Zaloga tu- in inozemskega blaga.

Lastna krojačnica

TVRDKA

Franc Knežič

ustanovljena l. 1896.

Velika zaloga blaga za moške in ženske, perila, bombažnin, drobnarije in modnih oblek.

Trst (7.) Corso Garibaldi šte. 24.
(lasno poslopje.)

M. U. dr. D. Sardoč

specijalist za ustne in zobne bolezni perfekcioniran na dunajski kliniki

ordinira v Trstu

Via M. R. Imbriani št. 16, III. nadstr. (prej Via S. Giovanni)
od 9-12 in od 3-7.

Tržaška posojilnica in hranilnica

registrovana zadruga z omejenim poroštvom

uraduje v svoji lastni hiši ulica Torre bianca 19, I. n.

Sprejema navadne hranilne vloge na knjižice, vloge na tekoči račun in vloge na čekovni promet, ter jih obrestuje po 4% Večje in stalne vloge po dogovoru. - Sprejema „Dinarje“ na tek. račun in jih obrestuje po dogovoru. Davek od vlog plačuje zavod sam. - Daje posojila na vknjižbe, menice, zastave in osebne kredite. - Obrestna mera po dogovoru. - Na razpolago varnostne celice (safe). - Uradne ure za stranke od 8'50 do 13 in od 16 do 18. - Ob nedeljah urad zaprt. - Štev. telef. 25-67. - Najstarejši slov. den. zavod.